

22 532

STENOGRAFIJA POLSKA.

NA PODSTAWIE WŁAŚCIWOŚCI JĘZYKA NASZEGO

UŁOŻYŁ

MIROŚLAW SUCHECKI.

WYDANIE TRZECIE

UDOSKONALONE.

Tablic wydanie z r. 1894.

WIĘDEŃ 1893.

5.-

NAKŁAD AUTORA. — DRUK FIRMY R. v. WALDHEIM.

359537

STENOGRAFIJA POLSKA.

NA PODSTAWIE WŁAŚCIWOŚCI JEZYKA NASZEGO

UŁOŻYŁ

MIROŚLAW SUCHECKI.

WYDANIE TRZECIE

UDOSKONALONE.

WIĘDŃ 1893.

NAKLAD AUTORA. — DRUK FIRMY R. v. WALDHEIM.

526618

Zagajenie.

Praca niniejsza jest owocem wolnych chwil niemal całego życia. Usiłowaniem moim było stworzyć pismo stenograficzne, któreby miało własności następujące: 1. zgodność z naturą języka naszego, 2. niezawisłość od linii wierszowej, 3. łatwą czytelność, 4. reguły niezawikłane i wreszcie, 5. krótkość ciągów dostateczną.

Te własności osiągam przez to, że chociaż układ opieram głównie na systemie Gabelsbergera, unikam przecież naśladownictwa, nie zgodzającego się z naturą polszczyzny. Jakoż ustalam znaki na wszystkie głoski polskie z uwzględnieniem zasady, iż podobnym brzmieniom odpowiadać mają podobne kształty.

Główną zaś taką własnością jest, że znaki na spółgłoski mocne: *t, k, ch* . . . różnią się od znaków na spółgłoski słabe *d, g, h* . . . systematycznie tylko wysokością, przez co osiągam tę korzyść, iż znaki wysokie nie potrzebują być $2\frac{1}{2}$ razy tak wielkie, jak średnie; wystarczy bowiem stosunek up. *t : d* jak $1\frac{1}{2} : 1$, albowiem przypadkowe niedochowanie takowego, a więc pomieszenie znaków i brzmień powinowatych *t* z *d*, *k* z *g* itd. nie sprowadza jeszcze nieczytelności. Mała zaś stosunkowo wielkość znaków wysokich czyni je zdolniejszymi do wznoszenia i spuszczenia bez narażania się wejścia w wiersz poprzedni lub następny.

Znaki pojedyncze są co do znaczenia niezawisłymi od położenia względem linii wierszowej, również i wokalizacja, przez co pismo staje się przydatne i do conceptów, gdzie się zdarza wstawianie słów między wierszami. Reguły są zwięzłe, a oryginalna metoda śmiałych a wyraźnych skracań czyni pismo wedle potrzeby bardzo krótkim.

Mam przeto nadzieję, że praca moja przyczyni się do rozkrzewienia u nas jeszcze mało rozpowszechnionej sztuki stenograficznej.

W końcu wspomnę, że pismo moje da się zastosować z bardzo małymi zmianami na każdy inny język sławiański oraz na francuzki.

Więdeń, w sierpniu 1892.

M. Suhecki.

Wstęp.

Stenografija uczy pisać o wiele prędzej, niż pismem zwyczajnym, a jej najwyższym zadaniem jest nabycie chyżości, pozwalającej schwycić wiernie mowę czytając. Możliwość dokazania tego polega na tym, że:

1. Znaki (litery) stenograficzne są prostsze, t. j. mniej ciągów wymagające, niż lacińskie; wiele zaś grup głosek da się wyrazić zlanie paru znaków w jeden.

2. Niektóre głoski nie uwydatniają się, osobliwie takie, których w potocznej mowie nie domawiamy, np. *jabłko*, *Maciejowski*. Na słowa *) zaś często używane (na wzór zwykłego p. = pan) i na formy gramatyczne są osobne skrócenia.

3. Według pewnych reguł skracać można także słowa, których znaczenie dopiero ze związku myśli wypływa, np. w zdaniu: *Myśliwy strzelił do za...* odgadnie każdy, co znaczy to **za**.

Według powyższych pojęć podzielimy więc naukę stenograficzną na trzy części: I. Pisanie słów bez skracań. II. Skrącanie słów niezależne. III. Skrącanie słów zależne (od myśli w zdaniu).

Część I. redukuje ciągi przeciętnie do $\frac{1}{4}$, część II. do $\frac{1}{5}$, część III. do $\frac{1}{6}$ a nawet $\frac{1}{7}$ ciągów pisma zwyczajnego.

Przed zaczęciem nauki jeszcze wzmianka o pisowni stenograficznej. Mając na każdą głoskę znak osobny, stenografija żadnego języka nie zapatruje się na pisownię zwykłą, niepraktyczną, potrzebującą często dwóch liter na jedną głoskę, jak **sz**, **cz**, **ch** . . . , a nawet nielogiczną, bo wyrażającą jedno brzinienie raz tak, raz owak, np. w słowie: *koń*, *koń*a wyrażamy głoskę **ń** raz jedną literą **ń**, drugi raz dwiema **ni**. W stenografiji takiej niekonsekwencji popełniać nie będziemy, pisząc jednostajnie: *koń*, *koń*a, *m'odu*, *brać*, *brać*e, *p'astować*, *w'ara*, *traf'a*, *traf'i*, *mów'i* . . . a taką pisownię zachowamy dla zrozumiałości zwykle i w wysadzie przykładów pojedynczych słów lub zdań; z powodu jednakże braku czcionek na *k'*, *g'*, *p'*, *b'*, *f'*, *w'*, *m'* litery te muszą być apostrofowane, zamiast kręskowane.

Do ćwiczeń początkowych używaj piór stalowych, do późniejszych i do praktyki ołówków średniej twardości.

Każdy §. następującej osnowy porównuj z odpowiednim §. tablic, które dla łatwiejszej manipulacji odłączyć można.

*) *Słowo* w duchu polszczyzny znaczy *Wort* a nie *Zeitwort*; mawiamy bowiem: słowa pisma świętego, — powtórz słowa moje, — proszę pana na słówko, — słownik. — dosłownie . . . nie mając na myśli czasowników. *Wyraz* zaś znaczy *Wort*.

Część I.

Pismo nieskracane.

A. Znaki.

§. 1. Kształty znaków.

Spamiętanie znaków można sobie ułatwić, pomnając, że w ogólności podobnym głoskom (brzmieniom)*) odpowiadają podobne znaki, a mianowicie:

- a) Znak **e** jest rozciągniętym **e**, znak **ą** rozciągniętym **o**.
- b) Na brzmienia powinowate: **i**, **y**, użyte są króseczki kierunkowe, cienka niska, głębka niska; także znak **j** jest podobną króseką, lecz dłuższą i nieco łukowatą.
- c) Znaki na spółgłoski mocne: **s**, **sz**, **ś** - **t**, **c**, **cz**, **ć** - **k**, **ch** - **p**, **p'**, **f**, **f'** różnią się od odpowiednich na słabe: **z**, **ż**, **ź** - **d**, **dz**, **dź** - **g**, **h** - **b**, **b'**, **w**, **w'** tylko wysokością.
- d) Podobnie różnią się wielkością lub rozciągłością znaki: **r**, **m**, **m'** od: **rz**, **n**, **ń**.
- e) Znaki na spółgłoski cienkie: **ś**, **ź**, **ć**, **dź**, **p'**, **b'**, **f'**, **w'**, **m'**, **ń** są mniej lub więcej odmianą kształtów: **s**, **z**, **c**, **dz**, **p**, **b**, **f**, **w**, **m**, **n**, i są dołem kończyste.
- f) Znak **l** jest przewróconym znakiem **ł**.
- g) Na końcówkę **-ów** (odpowiadającą imosławiańskiemu długiemu **u**) jest znak osobny, dłuższy niż na **u**.

§. 2. Uwagi dodatkowe o znakach.

Wysokość znaków proporcjonalną uwidocznią osobne zestawienie; według takowego dzielą się znaki na nizkie, średnie i wysokie. Przyjmując wysokość średnich za jednostkę, nazwiemy takowe jednostopniowe; wysokie są przeto półtora-stopniowe, zaś nizkie mniej lub więcej półstopniowe. Jeśli ci pismo w tablicach za drobne, możesz wszystkie znaki stosownie powiększyć tak, aby znak średni czyli jednostopniowy **e**, równał się wysokości litery zwyczajnej **w**, jak je zwykle pisujesz.

Położenie normalne wszystkich znaków jest na linii więrszowej, t. j. ogon żadnego nie sięga pod linię, jak w łacince **p**, **j**...; wszystkie wszakże mogą być według potrzeby i wygody wznoszone lub spuszczone. Znaki, będąc mniej lub więcej ciągami używanymi w piśmie zwyczajnym, otrzymują w ciągach kierunkowych tylko słaby, mimowolny nacisk, gdyż nacisk umyślny, silniejszy, ma już osobne znaczenie.

Znaki **e**, **e**, **o**, **ą**, **i**, **j**, **w**, **ś** mogą się także według potrzeby ciągnąć odwrotnie, t. j. pierwsze cztery od prawej ku lewej, a następane z dołu do góry, przy czym znak **j** może stracić krzywiznę.

Znaki **k'**, **g'**, których ustanowienie było rzeczą logiczną, ale nie konieczną (bo **k**, **g** cieńszeją tylko przed **e**, **i**: **k'edy**, **k'iwa**, -- **drog'e**, **drog'i**), użyte będą wszakże w niektórych wypadkach także dla **k**, **g**.

B. Wyrażanie samogłosek.

§. 3. Zasady ogólne.

Samogłoski wyrażają się najczęściej tylko łącznikiem, t. j. króseczką łączącą znaki spółgłoskowe, urozmaiconą kształtem i kierunkiem wedle wzorów §. 1., tak.

*) Nie mięszaj znaczenia wyrazów: *głoska* (Laut) a *litera* (Buchstabe).

że na wyrażenie samogłoski zwykle straty czasu się nie czuje. Dla **a** używa się nacisku w znaku spółgłoskowym, a w rzadkich tylko razach wypadnie znak samogłoski osobno uwydatnić. Porównaj sposób pisania słów w trzech zdaniach tablicy z kształtami znaków §. 1.

Z tych przykładów widoczna, iż co do miejsca, pismo stenograficzne nie nastrecza wielkiej oszczędności; o tyle większą atoli jest oszczędność co do ciągów, a więc i czasu, które w tych przykładach pisma nieskracanego wynoszą ledwie $\frac{1}{2}$ lub nawet $\frac{1}{4}$ ciągów pisma zwyczajnego.

§. 4. Wyrażanie a.

Samogłoskę **a** wyrażaj całkowitym znakiem, składającym się z części naciskowej i łącznika, tylko na początku słów; w środku słowa bowiem nacisk da się uwydatnić w znaku spółgłoski poprzedzającej, czyniąc go grubszym. Na końcu słowa uwydatnianie umyślne łącznika, który już nic nie łączy, jest zbyteczne, bo wystarczy sam nacisk.*)

As, ach, ale, amen, Adam; sala, zaraz, szal, żaba, śadam, Każa, tam, dam, cał, sadza, czas, ćał, dżad, kawaler, gazeta, chata, hałas, pas, baran, p'ana, b'ała, fala, wara, mała, m'ał, nasz, bańa, jad.

§. 5. Wyrażanie e.

Kręseczkę pochyłą **e** wypisuj na początku i na końcu słów wyraźnie; w środku zaś może ona według okoliczności przyjąć i kierunek nieco prostopadlejszy.

Ej, eter, Ew'e, sen, szereg, że, seje, żele, ten, teka, dech, cena, ćecz, dżet, k'eł, g'er, pelen, bez, p'es, b'el, fez, wesele, w'eże, referat, rzecz, łeb, Lech, mebel, dane, n'ech, jeden.

Skoro więc dwa znaki spółgłoskowe połączone są normalnie, jak litery w zwykłym piśmie, czytają między nimi **e**.

§. 6. Wyrażanie ę.

Znak **ę** jest także pochyłym łącznikiem, lecz dłuższym, niż dla **e**, przez co znak po nim następujący często się wzniesie względem poprzedniego.

Sęk, zęba, kaszę, każe, sęgać, zęć, tęcza, dębem, leczę, cedzę, ćęg'i, dżę-kuję, kępa, gęś, chęć, pędzę, będe, ćęta, lub'ę, w'ężeń, ręka, ręczę, narzędze, męka, najęta.

§. 7. Wyrażanie i.

Samogłoskę **i** wyrażaj łącznikiem ciągniętym w górę, przez co znak następujący wzniesie się zawsze najmniej o długość znaczkę **i** względem poprzedniego a najwięcej o wysokość 1 (por. §. 2). Na początku słowa można kręseczkę **i** zacząć pod wiérsem, aby znak następny stanął na wiérzu. Znak **j** po **i** da się zwykle dosztukować jednym ciągiem w górę, więc to **ij** zrobić $1\frac{1}{2}$ stopniowe.

Sila, żima, leci, dżik'i, k'wa, g'il, chinina, Himalaja, p'item, b'ilet, fig'i, w'idzi, lis, m'im'ika, niż; Izabela, iż, Itaka, idę, ulże, ib'is, im'ę, Irena, ile, inny; k'ij, k'ija, k'ije, b'ij, b'ije, b'iję.

§. 8. Wyrażanie y.

Samogłoskę **y** wyrażać będziesz znakiem podanym w §. 1., t. j. kręseczką grubszą, niż dla **i**, tylko w razach szczególnego uwydatnienia, osobiwie w skröceniach; zresztą zawsze kręseczką w górę, jak dla **i**. Dwuznaczności nigdy nie będzie, albowiem

*) Przykłady w tym i następujących §§. ugrupowane będą co do znaków, o które chodzi, gramatycznie, według tablicy §. 1., t. j.: *a, e, ę, i, y, o, ę, u, s, z, sz, ż, ś, ź, ł, d, c, dz, cz, dż, ć, dź, k, g, k', g', ch, h, p, b, p', b', f, w, f', w', r, rz, ę, l, m, m', n, ń, j.* Więć tu najprzód *a* początkowe, potym w połączeniu: *sa, za, sza, ża, śa, źa* itd.

już znak spółgłoski poprzedniej oznajmia, czy wymawiać **y**, czy **i**. Zważ tylko, że Polak w słowach swojskich po spółgłoskach grubych, t. j.: **s, z, sz, ż, t, d, c, dz, cz, dż, ch, p, b, f, w, r, rz, ł, m, n** wymawia **y**, zaś po cienkich: **ś, ź, ć, dź, k', g', p', h', f', w', l, m', Ń, j** wymawia **i**. Przykłady lepiej wyjaśnia.

Syna (šina), razy (raži), kaszy, szyće, Żyd, tyle, dyszel, Cygan, ubodzy, czytam, chyba, pył (p'it), był (b'it), rafy, lewy (lew'i), wysok'i, wytoczę, wyba-więtem (zrostek wy- lepiej zaczynać nieco pod wierszem, aby reszta słowa stała na wierszu), *ryczy, ryj, ryje, marzy, mały (mali), mamy, mam'i.*

Z przykładów: *Żyd, czyta m...* widoczna, że chociaż łącznik w górę czasem mniej wyraźnie się robi, to w odczytaniu to nie wadzi, bo już położenie znaku **d, t** względem poprzedniego wskazuje, iż niema się czytać e.

§. 9. Wyrażanie o.

Samogłoskę **o** wyrażaj zwykle półkołem spłyniętym ze znakiem poprzednim; u znaków **sz, cz** dzieje się to większym zaokrągleniem kluczeki. Tylko znaki prosto lub ostro zakończone nie pozwalając rzeczonoego spływu, wymagają wypisania znaku **o**, który za to znowu często zrećnie ze znakiem następnym zjednoczyć się dozwala. Wzory na wszelkie wypadki pouczą.

Sowa, solkoł, zorza, szopa, żońierz, żona, soło, jeżoro, Każo, tor, doba, codzeń, coś, wodzow'i, radzono, kaczor, dżok'ej, ćoća, ocosany, Maćo, dżobak, Edżo, koło, kole, goły, chowam, echo, chochla, hodować, pole, boli, up'or, p'on, b'oder, rob'ono, neb'osa, fotel, woda, w'odę, w'osel, łow'ono, roła, parzony, toś, los, lodu, polowanie, moja, m'odem, nos, nośe, jod, Maryjo; macosze, oszotom'ony, ozyć, okazały, ogon, Oleśa.

§. 10. Wyrażanie a.

Samogłoskę **a**, czyli nosowe **o**, wyrażać będziesz analogicznie w ogólności lukiem rozciąglejszym, niż dla **o**. Do osobnych właściwości należy np. rozciąganie ku dołowi kluczek u znaków **sz, cz**, i końców u znaków **ś, e, ć, ch, j** (**j** w środku i na początku słowa może się zamienić i w kluczkę) a mianowicie o 1 stopień ku dołowi według wzorów na głównejsze typy; przykłady pouczą do reszty.

Sąd, sążeń, ząb, kasza, k'isza, maża, mażąc, żądać, sądz, ośa, maża, zżabł, ta, dać, lecać, lecać, obcażk'i, radząc, począł, ryczą, naća, ćag, nića, dżą-seł, m'edża, kat, gąsior, pacha, pycha, pączek, bąk, p'ątek, łapąc, ryb'a, Lib'aż, rafa, wąs, łow'ac, w'azał, rąb'e, rządzi, łąka, ład, woła, mąka, m'ąc, łami'a, naganą, ganiąc, jał, pajak, maja, w'ija, w'ijac, myja, myjac.

§. 11. Wyrażanie u.

Samogłoskę **u** wyrażaj łącznikiem poziomym, przez co znak następny zwykle mimowolnie niżej napisać się musi.

Suchy, zupa, szum, kozuch, Kaśu, Turek, ładunek, cud, wodzu, czubaty, ćułać, dzura, kura, guma, chuchać, Hucul, puch, burza, gap'u, gołęb'u, fura, wuju, otow'u, rulon, rubel, rzucam, łup'e, lub'i, muł, Radom'u, ponuro, nuchać, Julek, kupuje, kukurudza, kupują.

Z przykładów: *suchy, zupa, chuchać, Hucul, rubel...* widoczna, iż często lepiej słowo zaczynać nad linią wierszową, aby następne znaki zbyt pod wiersz nie wchodziły; tak postąpić trzeba ze słowami, w których się **u** powtarza, jak: *kupuje, kukurudza, kupują.*

§. 12. Wyrażanie é, ó.

Litere **é**, oznaczającą w duchu polszczyzny niezaputęj brzmienie **i** lub **y**, oddawaj stenograficznie raczej znakiem **i (y)**, niż znakiem **e**; tym sposobem odróżnisz np.:

jé (er ijet), *p'érze* (Gefieder), *rżekę* (den Fluss), *cél* (Ziel), *téz* (auch), *pléc* (jäten)
 od: *je* (eā), *p'erze* (wāfcht), *rżekę* (ich sage), *cel* (Absicht), *też* (dieſe), *pléc* (flechte).

Podobnie wyrażaj **ó** raczej znakiem **u**, niż **o**, bo wtedy odróżnisz: *póty*, *pól*, *pól*, *skóra*, *sol*... od: *poty*, *Pol*, *poł*, *skora*, *sol*...

Pewna jednakże swoboda co do wyrażania **é**, **ó** znakami **e**, **o**, zawsze się jednak stenografowi ze względów tachygraficznych pozostawia, np. *b'éda*, *žér*, *wóz*, *czołno*.

Końcówkę **-ów** pisz znakiem — (znany już z §. 1.), którego nie zawadzi użyć i w środku słowa, jeżeli następuje spółgłoska: *pasów*, *ciągów*, *orzechów*; *rów*, *wówczas*, *makówka*.

§. 13. Dwie samogłoski.

Dwie samogłoski razem brzmiące przytrafiają się rzadko w polszczyźnie, bo zwykle tylko w słowach obcych. Pierwszą wyrażaj według dotychczasowych reguł, drugą zaś wypisuj znakiem podanym w §. 1. Niejakie właściwości poznasz z przykładów.

Zaareztował, *Laa*, *Gaeta*, *Kain*, *Makao*, *haukać*, *lawry*, *Medea*, *boa*, *Genua*, *Leon*, *Europa*, *wyegzaminował*, *aloes*, *wyimaginowany*, *foletowy*, *Pius*, *wyuczył*, *ruina*, *porany*, *poufały*, *mee*; *Marya**, *Maryi*, *Maryę*, *Maryą*; *lilia*, *lilii*, *lilię*, *lilia*, *lilie*, *lilikom*; *kolei*.

C. Kombinacje spółgłosek.

§. 14. Reguły ogólne.

Dla oznaczenia, iż między dwiema (lub i trzema) spółgłoskami niema samogłoski, starać się trzeba, aby między ich znakami łącznika nie było, a są na to sposoby następujące: 1. Złw znaków, t. j. skombinowanie kształtów obu w jeden; 2. połączenie bezpośrednie, t. j. bezłącznikowe; 3. przystawienie do poprzedniego; 4. przekreślenie jednego drugiego; 5. wpisanie następnego w poprzedni; 6. nadstawienie pierwszego względem drugiego lub podstawienie drugiego pod pierwszy; 7. połączenie zbliżone, nienormalne.

W ostatnich dwóch wypadkach pozostaje czasem jakaś cząstka łącznika, lecz oko wnet odróżni skrócony od normalnego.

Ugrupowanie kombinacji znaków według powyższego podziału byłoby wszakże mniej praktyczne, bo nieprzeглядowe. a niejedna postać jest tego rodzaju, iż mogłaby zająć różnica zdań, do której kategorii ją policzyć należy.

Tu należy wspomnieć, iż w niektórych grupach, osobliwie **ksz**, **kż**, **kr**, **krz**, **km**, **km'**, **kn**, **kn'** zgrabniej będzie posługiwać się formą **k'**, niż **k**; podobnie ma się rzecz także co do **g**.

§. 15. St i grupy powinowate.

Rozdęcie kluczek górnej znaków **t**, **c**, **é**, **dż** znaczy **s** lub **ś** czytać się przed nimi mające. Inne grupy nie potrzebują wyjaśnienia, bo każdy pojmie, iż np. znak **szez** kombinuje w sobie kształty **sz** i **cz**.

Starosta, *stopa*, *postąpił*, *zdjąć*, *zdarzenie*, *szczyryk*, *opasce*, *sztaba*, *maszt*, *każden*, *szczekać*, *szczęście*, *szczypać*, *szczołka*, *szczołki*, *szczypty*, *pyszczek*, *p'iszczą*, *puszczam*, *jeżdżę*, *jeżdżąc*, *zm'ażdżony*, *ściana*, *ścęć*, *ściskam*, *kość oł*, *ścał*, *czyścić*, *żdźbło*, *żdźerstwo*.

§. 16. Grupy z r.

Po **r** przytrafia się każda inna spółgłoska, przeto podają się wzory na wszystkie wypadki.

*) Taka pisownia niefonetyczna nie zaleca się w stenografii, więc okazy w tablicy mają służyć tylko za przykład możności naśladowania tej pisowni.

*Pers, morski, warstwa, zmarzł, marznię, Warszawa, warsztat, dżerży, p'erś, m'erzi, karta, hardy, starcy, rdzeń, śarczan, gorczyca *)*, *parcie, gardzi, m'arka, wargę, ork'estra, warg'i, archiwum, śerp, Karpaty, garb, Kurp', garb'e, morfeusz, róg, w'f'e, w'em'y, umarta, orli, armata, Orm'ani, czarny, czerni, darńe, wariat, zwarzował, Marjã.*

R po innej spółgłosce przytrafia się w mowie jeszcze częściej, chociaż nie po każdej; nie mamy np. grup **cr, dzr** itd.

Srog'i, srebro, zrodził, zrazy, szrank'i, pożre, trawa, trwońciel, stromy, Odra, zdrow'e, Kraków, mokry, gramy, chrap'e, hrab'a, praca, prysnąć, oprawa, obrona, dobra, Francuz, front, wrażeńe, wrona, mroźny, Konrad.

Okoliczność, iż znakami **r** przekręslają się często inne znaki, pozwala postawić regułę: Jeżeli znak spółgłoskowy przekręslisz znakiem samogłoskowym, to to przekręślenie oznacza **r** czytając się pomiędzy nimi mające. Do takich przekręśleń nadają się znaki **ś, ź, k, g, ch, h, p, b, m**, a mianowicie znakami **e, e, o, u**, rzadziej znakiem **y**.

'Srednica, środek, śruba, krewny, kręty, krowa, Krosno, okrągły, królik, krówka, Grek, podagrę, grymas, groch, grono, gruchać, chrestomatja, Chrystus, chrypką, chrupać, hreczka, prezent, pret, proces, proletarjat, prąd, prążek, pruje, bredzi, brodzi, obrok, bruzda, mrę, klamry, mra.

§. 17. Grupy z rz.

Rz z następującą spółgłoską zdarza się rzadko.

Gorzko, gorzki, smarzmy, smarzące, dżerzba, dżerzbe.

Rz po innej spółgłosce pisują podobnie, jak **r**, uwydatniają tylko rozmiar znaku **rz**; na **krz, grz, prz** i **brz** podają się wzory, z których widoczna, że **rz** albo zmienia kierunek znaku, albo go przydłuża o własną wysokość. Przekręśleń można również używać, bo dwuznaczności przez pomieszczenie z **r** nigdy nie będzie.

Srzeńawa, zrzeczenie, zrządzić, zrzędny, trzask, trzon, strzała, strzem'ę, drzazga, drzewo, krzak, krzem'eń, krzyk, krząkać, grzał, grzeczny, pogrzeb, zrzębny, grzęda, grzęch, grzędka, grzmoł, chrzan, chrzest, chraszcz, przećwić, przejechany, uprzędził, przędła, przyjemny, przyjazd, przykrość, uprzykrzony, przodem, wprzód, brzask, brzem'ę, brzydk'i, brzoskw'ina, brzuch, brzdąka, wrzawa, wrzeczono, wrząca, wrzód, umrzeć, ujrzał.

§. 18. Inne grupy spółgłoskowe.

Reszta kombinacji znaków, jakie się jeszcze przytrafiają, wymaga nietyle pamięci, co pojęcia właściwości znaków i wprawy. Ograniczymy się przeto na samych przykładach, w których znajdziesz wzory na wszelkie wypadki. W ogólności niechaj jednak posłuży wzmianka, że jeżeli w jakim wypadku, osobliwie wyrazie niezwykłym, połączenie zbliżone znaków spółgłoskowych nie byłoby dość wyraziste, użyć możesz przekręślenia jednego znaku drugim; tyczy się to głównie znaków **m, m', n, Ń** po innych znakach spółgłoskowych.

S: *Skoczę, pask'i, sk'iba, spokój, pospolity, posp'eszny, sp'ęwać, fosfor, słowo, posłałem, hasło, smakować, snem, Rosja.* — **Z**: *Zsadzę, zszedłem, zżymać się, zżąbł, rozkołatać, mazgaj, zbolaty, zw'e, złoto, złamać, zmoczył, zmrok, znośny, Azja.* — **Sz**: *Koszt, myszce, maszcie, szkoła, szpak, szp'eg, szwem, Kruszw'ica, szła, poszły, szmata, sznurek, straszne (straszenie).* — **Ż**: *Każda, żyźce, połóżcie, łóżko, żwawy, wyżła, p'żemo, żm'ija.* — **Ś**: *w'ista, Kaśce, Zosczyn, prośba, św'at, ślęczćć, znośny, śnadańe.* — **Ż**: *węźce, rzeźb'arz, koźle, raźne.* — **T**: *matce,*

*) Pomnij w tym i w innych przykładach, iż wyrażanie *y, i* nie jest zawiste od linii wiązującej, lecz od położenia znaku następnego względem poprzedniego.

matczyn, matka, tchórz, wąpiłowy, wapi'e, łatwo, łatwiejszy, tłusty, tłok, tlen, po-
jętny, Kutno, partja. — **D**: gładza, łódce, sió' adczy, rzadki, dbać, dwoje, dław'e,
dłon, dno, Wędnem, komedja. — **C**: octu, ckliwy, cwałem, cło, cle, cmokać, cny
racja. — **Dz**: zasadzka, dzwon, dzban, ułdze. — **Cz**: poczta, członek, zręczny,
hucznie. — **Dz**: Wylzga. — **Ć**: ćw' erć, ćw'ok, ćma, zaćm'enie. — **Dz**: Chodźko,
gędzba, dźw'eczność. — **K**: Ksawer, maksyma, kształt, w'ększy, kścić, kto,
pakta, m'ęckczy, lokće, kpać, kp'e, kwas, kw'eczeń, kłanica, kłęczć, kmostr, km'ec,
knot, p'ęknny, moknie. — **G**: gzy, zygzak, gzić kę, gdakać, gw'azda, igła, glista,
gmach, gm'ina, gnu, gnie, legja. — **Ch**: juchtowy, kuchta, chce, chciał, chwala,
chwast, chw'ila, chłop, pachła, chłéb, chłop'e, chmura, chm'el, druchna, pulchny,
pachnie, monachomachja. — **H**: Bohdan. — **P**: psy, psa, psota, mops, k'epski,
lepszy, psarna, ptak, chłopcy, tapczan, kupczyk, krypc'e, ztap'e, kupka, pchać,
pchła, płacę, plec, lepmy, okropny, pnc, pi'e. — **B**: bzu, kobza, grubszy, ho-
lub'ec, błoto, grobla, róbmy, zgubny, Zenobja (= Zenob'a). — **F**: kaftan, kufce,
karafka, flak'i, trafny, trafce, trafnie (odr. traf'enie), g'eograf'a. — **W**: wsadzę,
wzmagać, dawny, wszelaki, łowczy, wczas, wśadę, wcząć, wdźeczny, wkręcać,
wglęb'ać, wchód, wprawa, wpr'erać, w'ójac, włoże, włęcz, umarować, wni'ęzać,
wnoszę, wnosek, wnieść. — **E**: tzy, małżeństwo, Wełtwa, skatce, skołczaty,
fałdże, pałka, malpa, łbem, wełna, czobno. — **L**: polski, B'elski, Alzacja, b'elszy,
łżejszy, isnić, Oldenburg, palce, Oldze, Malczeski, Malca, Oldza, kulka, ulga,
olcha, Elba, strzeli'e, Lwów, lw'ica, Alma, kulm'niucyjny, szczelny, szczelnie, balja.
— **M**: z'emski, msza, mżęc, komtur, Nemy, zniemczyć, Romco, kłanica, mgła,
mchu, kampana, komb'iniacja, imb'ér, kamfora, mlęc, Mława, ćemno, mne, mnie.
— **N**: pensum, wentylacja, Wanda, kancelarja, Anczye, randze, porank'em,
stosunkow'i, ranga, kanwa. — **N**: koński, pańska, żeński, tański, stańże,
tańce, kończy, stańce, Ańdza, banika, hańba, stańmy (stańemy). — **J**: wojsko,
m'ejscje, Alojzy, Mojżesz, majtek, ojcu, ojczje, obojczyk, dajće, kujće, myjće, szyjće,
fajka, najgorszy, ujrzy, sejm, dajm'e, hojny, bujnie, czujnie.

§. 19. Podwajanie spółgłosek.

Podwajanie spółgłosek, w polszczyźnie dość rzadkie, nie wymaga osobnych reguł;
użyjesz bowiem według okoliczności nadstawienia lub połączenia zbliżonego. W prak-
tyce jednak stenograf często podwajania uwzględniać nie potrzebuje.

Ssać, Ossoliński, zzuć, pokażże, sse, brutto, ołda, Potoccy, czczy, wróće,
pluće, poście, lekk'i, Egger, Lippe, Jaffa, Werra, Jag'ello, jag'elloński, panna,
najjaśniejsza.

§. 20. Więcej spółgłosek razem.

Na trzy lub nawet cztery spółgłoski razem brzmiące reguł osobnych także nie
potrzeba; wszak bywały już takie przykłady bez potrzeby wspomniania o tym. Przy-
toczmy jeszcze parę.

W'orsta, p'ersień, pstroczna, wstrzyma, zmarszczki, bursztyn, wskrzesić,
parsknąć, grzł'et.

D. Dopełnienia.

§. 21. O wznoszeniu niektórych znaków.

Znaki **SZ**, **CZ** mają tę własność, że po nich niektóre znaki niskie jak: **ł**, **l**,
m, **m'**, **n**, **ń** . . . nie dadzą się łączyć w jednym poziomie, ale nieco wyżej, przez co
mogłaby powstać niejasność, czy po **SZ**, **CZ** ma się czytać **e** czy **y**; chodzi więc o to,
aby połączeń *szel, szel* . . . *czel, czel* . . . nie mieszać z połączeniami *szyl, szyl* . . .
czyl, czyl . . . Otóż niejasności takich unikniesz, jeżeli tylko łącznik w tych wypadkach
będzie wyraźnym co do kierunku i długości.

Szylem, Szylarski, szelka, szyld, szynka, szerszeń; moczył, naczelnik, czyli, uczymy, uczeń, uczyń.

Zachodzi jeszcze pytanie, czy **y, i** wyrażać można niedwuznacznie i wygodnie, gdy następuje grupa spółgłosek. Odpowiedź: można; zachowaj tylko regułę następującą: jeżeli grupa wyraża się zlewem, więc tworzy znak jeden, uważasz go jako całość, przeto wzniesiesz cały po **y, i**; jeżeli zaś grupa pozostaje dwoma znakami, to wzniesienie zastosuj tylko do pierwszego.

Złewy tedy wzniesione będą w słowach: *list, liście, wyście, św'iszczę, pryszcz...* zaś wzniesione tylko znaki pierwsze po **y, i** w słowach: *wyspa, chryпка, brzydk'i, Litwa, Brańick'i...*

§. 22. Zastępstwo znaku.

Zastępstwo dowolne znaku mniej dogodnego dogodniejszym powinowatym (oprócz znanego już **k' g'** za **k, g**) ograniczymy do następujących czysto fonetycznych wypadków; **ś** za **ź**: *weście, gryść*; oraz **cz** za **trz**: *czćina, czm'el, cznadel...*

Także komu każdorazowe ściśle odróżnianie kluczek **ł** i **l** zdaje się niewygodne, może według uznania użyć jednej za drugą, albowiem w praktyce pomieszanie **ł** z **l** rzadko tylko sprowadzi dwuznaczność. Przykłady na taką zamianę byłyby: małżeństwo, pałka, gałgan, czółno... polowanie, chlor, ślizgać, strzelba, oblicze...

§. 23. Trzymanie się linii więrszowej.

Chociaż znaczenie znaków czyto samych, czy w słowie, nie jest zależne od położenia jich względem linii więrsza, tylko od położenia wzajemnego, starać się trzeba, aby największa część stała na linii albo się przynajmniej od niej zbyt nie oddalała. Jeżeli więc parę znaków stać ma jeden pod drugim, to umieść z nich część nad więrszem, część pod nim. Ku temu pomoże ci zwykle okoliczność, iż samogłoskę **e** wyrażać możesz raz znakiem **e**, raz łącznikiem normalnym, który bywa często i dłuższym; analogicznie ma się rzecz i z wyrażeniem **a**, a nawet i co do innych znaków samogłoskowych panuje w pewnych granicach niejaka swoboda, a także wiele grup spółgłoskowych, np.: **sp, sk, rp, rp'...** da się pisać poniekąd rozmajacie. Niepośledniej wartości jest przeto sposób zaczęcia słowa, na linii, nad nią, czy pod nią, osobliwie zrostków: **naj-, na-, wy-, w-, z-, od-, pod-, nad-...**, bo gdyby takowe zaczynać zawsze na linii, właściwe słowo znalazłoby się często górą lub dołem. *)

Tak, p'irożek, nabytek, murować, hufce; pospolity, Kasper, pysk, mysze, Karpaty, najjuśniejszy, naskładać, wygadać.

Następujące słowa wielosylabne napisz stenograficznie bez zaglądania do tablicy, a potem porównaj; w słowach złożonych możesz część drugą czasem i osobno zaczynać.

Stworzyćel, rzeźb'arstwo, niebezpieczeństwo, gburowatość, niespraw'edliwość, ukształtowanie, płukowzgórze, prawodawczy, równouprawienie, łatwow'erny, krótkotrwały, krym'inalista, Frankfurt, neapolitańsk'i, kosmopolita, Konstantynopolitańczykowie.

§. 24. Miana obce.

Miana obce pisz fonetycznie, t. j. według brzmienia, nie według pisowni, bo w wypadku, gdzie na takowej faktycznie zależy, znajdzie się i czas wypisania miana łacinką. **) Gdy jednak polszczyzna nie posiada brzmień **ö, ü** i nosowego **a**, przeto wyrażaj dwa pierwsze przez **ö, ü**, ostatnie przyeiskiem, jak dla **a** oraz łącznikiem pochyłym, jak dla **ę**.

*) Pomimo tych wyłączeń zaczynanie słów jest w tym układzie daleko mniej-szej doniosłości, niż u Gabelsbergera, gdyż nawet i niewłaściwe zaczęcie nie pozbawi piszącego możliwości dokończenia słowa, bo co najwięcej, zdarzyć się może zejście jakiego ciągu z więrszem wyższym lub niższym bez wpływu na odczytanie.

**) Wszelkie usiłowania niektórych autorów dzieł stenograficznych pisania mian obcych według pisowni uważam za nieudane, naukę niepotrzebnie utrudniające i celowi stenografii nieodpowiadające.

Steiner, Meyer, Köhler, Müller, Raetzsch, Wales, Shakespeare, Père-Lachaise, Abancourt, Châteaubriant, Jacquard, Rigault de Genouilly.

Przykłady pisma nieskracanego.

Nim przejdziesz do dalszej części nauki, nabaądź niejakię wprawy w piśmie nieskracanym, a to przekładając jakikolwiek tekst, może z początku łatwiejszy powieściowy, później zaś trudniejszy dziennikarski. Za wzór niechaj posłużą ustępy następujące, z których osądzisz, iż pismo stenograficzne nieskracane jest już co do ilości ciągów niemal 4 razy krótszym, niż zwyczajne. Słówka nie, na, o, u, w, z możesz często łączyć ze słowem następnym.

Król Stefan Batory, gdy mu radzono niewolić odszczepieńców do wyznania katolickiego, wyrzekł: „Ja panuję na ludem, Bóg nad sumieniami; trzy bowiem są rzeczy, które Bóg zostawił sobie: z niczego coś zrobić, przyszłość wiedzieć i sumieniami władać“.

Stanisławowi Poniatowskiemu po jego obraniu i koronacyji w r. 1764 ofiarował jeden z miernych poetów wiersze z powinszowaniem z tej okazji na atłasie napisane. Uczony król, przeczytawszy wiersze, nagrodził wprawdzie pracę poety, lecz wyrzekł o nich zdanie: „Szkoda czasu i atłasu“. Słowa te zaczęto powtarzać, poszły więc w przysłowie.

Słowność.

Nie ma tak zbawiennego wpływu na nasz charakter, jak mocne postanowienie w dotrzymywaniu słowa, czyli rzetelność. Dlatego jedną z najważniejszych rzeczy wychowania jest, od młodości ludzi do tego przyzwyczajać. Stawić się w słowie, w każdej, choćby najmniejszej rzeczy, jestto, oprócz zaszczytu, który człowiekowi najwięcej zdobi, rozwijać swój charakter i roztropność. Cnotliwy nie da słowa do czynu niecnego, roztropny nie przedko się do niego nakłoni, aby nie żałował dotrzymania i niedotrzymania. Zatem dawanie słowa z namysłem w rzeczach najmniejszych czyni nas bacznyimi na wszystko i roztroprnymi. Pospiesznie obiecujący przy najlepszych chęciach, często staje się kłamcą; ściągą na siebie uraze ludzi, jakby jim zabrał rzecz, którą obiecał. Mała i lekkomyślna wina zrzadza wielkie szkody innym i sobie wielkie przykrości. Pięknie jest być niewolnikiem słowa, zwłaszcza tego, które dajemy z prawdą rozumu i serca.

Część II.

Pismo skracane niezależnie.

Uwaga. Te część II. przejdź wprawdzie uważnie, przepisując wszystko: nie męcz się jednakże usiłowaniami nauczenia się odrazu wszystkich skrótów, albowiem dopiero w części III. nabędziesz wiadomości ułatwiających ci spamiętanie takowych. Po części III. niechaj tedy nastąpi powtórzenie II.

A. Skracanie ogólne.

§. 25. Wypuszczanie znaków.

Wszelkie głoski, których w mowie potocznej zwykle lub czasem nie domawiamy, można ignorować, więc dość często **w, w', r, ł, l, j** a czasem i inne. Samogłoskę zaś, nawet wyraźnie wymawianą, możnaby wyjątkowo opuścić w słowie dłuższym, gdzie ją można łatwo odgadnąć.

Wspólny, względ, wzrost, wzmocnić, wstyd, gwóźdź, prawda, krakowsk'i. Łazowski, pierwszeństwo; postanowić, jadłowity, Rewakowicz; artykuł, a cyb'iskup, ork'estra, organy, Portugalija, dobry; rzeki, rzekiem, szedłem, jabłko, zioto, słońce, Stanisław, służę, długość, złość, cały (cała), caie, młodszy, jadszy; myśl, roślina; pódź, gorzć, m'e'sce, litań'a, kop'ja, Zenob'ja; g'ermanizm, teraz, żarako, garak'i, trzeba, f sfor, atmosfera.

§. 26. O znacznikach w ogólności.

Znaczniki są to skrócenia stale na słowa często się powtarzające, a będzie takowych trzy kategorie.

Znaczniki są pospolicie znakami początkowymi dotyczącego słowa. np. *pan p*, *rzecz rz*, *rozum ro*, *polsk'i pol*, *często czę* itd. Jeżeli do takiego znacznika potrzeba końcówka gramatyczna, to ją dodaj niełącznie, a mianowicie górą, jeżeli to ma być rzeczownik lub czasownik, — zaś dołem, jeżeli przymiotnik (także imiesłów) lub przysłówek. Więc: *panu pⁿ*, *panować p^ć*, *pańsk'emu pⁿ*, *po pańsku po pⁿ*; *rzeczy rz^z*, *rzeczowy rz^o*, *rzeczowo rz^o*; *rozumem ro^m*, *rozumnym ro^m*; (*one*) *rozum'ały zro^y*, (*wyktąd*) *rozum'ały zro^y*.

Z przykładu *rozumem* i *rozumnym* . . . widzimy, że końcówki gramatyczne (**-em**, **-ym**) nie zawsze nawet całe są potrzebne, bo samo położenie znaku *m* wskazuje już dostatecznie, jaka się ma czytać. W innym wszakże wypadku można jednak dla zrozumiałości wesprzeć nawet całą końcówkę jeszcze znakiem poprzednim, np. *pańsk'im p^m* a *panowym p^{wym}*; podobnie *rzeczyw'iste rz^{ste}*, *rzeczyw'isće rz^{sće}*, *rozumne ro^e*, a *rozumnie ro^{ie}*. Te znaczniki tworzą I. kategorię.

Nie wszystkie jednak znaczniki dadzą się tak wyrażać, bo jeżeli np. *czę* znaczy *często*, to tego *czę* nie można już użyć na *część*. Trzeba tedy niektóre znaczniki pisać nie początkowymi, ale dalszymi znakami słowa, i to dla wskazania, że początkowych znaków słowa brakuje, powyżej wiérsza, więc *część ść*. Ponieważ tu zachowany przegub (nakrawędna) ć, tj. spółgłoska, do której lgną końcówki, przeto niema potrzeby odrywania takowych, jak poprzednio, więc będzie: *części śći*, *częścią śća*. Formując zaś pochodnik *częśćowy*, można albo dodać całe zakończenie łącznie: *śćowy*, albo krócej samą tylko końcówkę *y* niełącznie dołem: *ść^y*, przez któreto oderwanie okażesz, że między *ść* a *y* znowna partya znaków opuszczona została; podobnie przeto będzie *częśćowość śćowość* lub *ść^{ść}*. Czasem przegub w pochodniku się zmieni, np. *Bóg^ę*, *boży^{zy}*. To była II. kategoria.

Według powyższych reguł będą się skracały najużywawsze słowa; mała jednak część będzie skrącaną nieprawidłowo na wzór zwykłego *number* = *nr*, np. *obraz oz*. Takie tworzą III. kategorię.

II. i III. kategorię możnaby nazwać znacznikami przegubowymi, I. bezprzegubowymi.

§. 27. Skrócenia naśladowane.

Skrócenia wzięte ze zwykłego pisma, osobiwie złożone ze słów kilku (abrewiatury) pisz w stenografji łącznie, i również z punktem, aby były zrozumialsze. Tu należą także skrócenia tytułów, imion chrzestnych pospolicznych, krajów, także nazw miesięcy i dni; takowe dadzą się pisać i bez punktu, osobiwie gdy dodana końcówka, także odmieniać i zmieniać na pochodniki, jak znaczniki.

Odmiany i wyrazy pochodne: *baronów*, *baronowa*, *hrab'ego*, *hrabsk'ego*, *hrab'ina*, *kśćca*, *kśćząca*, *kśćżęta*, *kśćdza*, *kśćża*, *doktora*, *doktorska*, *profesora*, *profesorowa*, *dyrektora*, *dyrekcya*, *dyrekcynna*; *Antonemu*, *Antonina*, *Józefem*, *Józefowym*, *Afryka*, *afrykańska*; *w marcu*, *marcowy*, *nieździ*, *nieździy*, *pońdźalku*, *pońdźalkowemu*; *św'ćtego*, *św'ćta* (przym.), *św'ćta* (rzk), *św'ćtość*, *św'ććić*, *św'ććili*, *św'ććowali*.

§. 28. Znaki niestenograficzne.

Wszelkich znaków i liter wyrażających w piśmie zwyczajnym pojęcia, możesz używać i w stenografji, jeżeli są dość krótkie i wygodne. Takie znaki byłyby: równy =, w'ęcej +, m'niej — (m'niej w'ęcej —+), mnożyć ×, dzielić :, podobny ∞, nieskończony ∞, kąt ∠, trójkąt Δ, koło ○, stopa ', cal'', stop'eń °, meter *m*, centy-meter *c*, kilometer *km*, gram *g*, kilogram *kg*, liter *l*, pytanie ?, północ *pc*, południe *pd*, wschód *w*, zachód *z* i wiele innych, osobiwie do nauk specyjalnych.

Odmiany i pochodniki: *równego, równy, równi, równości, większość, mniejszość, mnożyła, pomnożony, dzielono, podobnemu, podobieństwo, nieskończonych, nieskończoności, kąty, katowy, trójkąta, stopniowo, metrów, metryczny, 5^{ci}metrowy, północą, południowym, wschodnią, zachodem, zachodnim.*

Przykłady na skrócenia ogólne: *Powierzam panu moje papiery na czas méj nieobecności, która potrwa mniej więcej cztery miesiące. Wdałeś się w debatę nudną, nieskończoną. Wiatr przeciwny przedłużał nam drogę nieskończenie. W Europie zachodniej jest klimat łagodniejszy, niż we wschodniej. Te dwie drogi krzyżują się pod kątem prostym. Stańmy wszyscy w koło. Wybacz mi pytanie, jaki masz stopień wojskowy. Mam kupić kilka szklanek 1/2litrowych.*

B. Skracanie rzeczowników.

§. 29. Przypadkowanie.

Końcówki skracane są: **-owi, -ami** i już znane **-ów**; **-owi**, gdy ma być końcówką oderwaną, pisz tylko samym **i** górą, zaś **-ami** wypisuje się według wzoru tylko w końcówce oderwanej, bo zresztą **a** wyraża się naciśnięciem w znaku poprzedzającym. Inne przypadki wypisuj regularnie, chyba że się da co skrócić na zasadzie §. 25., np.: linija = lińa, liniji = lińi . . .

§. 30. Skracanie narostków.

W rzeczownikach na **-ość**, mających przed takowym jeszcze inny narostek, możesz tenże zwykle opuszczać, kładąc **ść** górą, albo nawet uprościć jeszcze więcej ciągi, pisząc **ość** bez poprzedniego narostka łącznie. *Głębokość, -ośći, -ośćą . . . mulność, ciepłiwość, rzadkość, krzepkość, gburowatość.*

Podobnież w rzeczownikach na **-stwo, -ctwo** wystarczy samo **-wo** górą. *Głupstwo, leniństwo, stolarstwa, kowalstwo, zegarmistrzowstwo; bogactwo, nieuctwem, ogrodnictwo, skąpstwa, szlachectwu, górnictwie.*

§. 31. Znaczniki rzeczownikowe.

W następującym spisie znaczników uwydatnione są w druku znaki, tworzące znacznik, grubszą czcionką. (Porządek według alfabetu stenograficznego).

Austria, Europa, obraz; sposób, sprawa, sprawiedliwość, słowo, znak, świat, środek, śmieć, źem'a, źródło, dusza, duch, cesarz, czas, człowiek, część, cąg, koniec, kraj, kształt, król, Galicyja, głowa, Chrystus, handel, p'ęńadze, początek, Polak, Polska, praca, prawo, punkt, Bóg, Francuja, rok, raz, ręka, Rosyja, rozum, rzecz, rząd, mowa, m'ęśac, naród, numer, Niemcy, Ném'ec, ludzie, Jezus.

Następują teraz w tablicy przykłady na przypadkowanie. Tu niech służy uwaga, że *rąk, rękam'i* jest całkowicie wypisane, bo wszelkie skrócenie, nieprzynoszące korzyści w ciągach, jest zbyteczne.

Pochodniki I. kategorii: *Csasy, człow'eczego, ludzk'ej, ludna, ludowa, zaludnić, zaludnieńa, zaludnony; ręczną, ręczę, ręczyłem, rękaw, rękaw'iczka, ręczne, zręczna, zręczne, zaręczyny, zaręczony; polsk'ej, po polsku, spolszczyć, spolonizować; wykształceńe, ukształtowanie.* II. kategorii: *duchowy, duchowny, duchow'eństwo; duszno, zaduszny, zaduszony, duszko, duszycko; Polka, mów'e, namowa, królestwo.* III. kategorii: *obrazowość, wyobrażeńe.*

Dla ćwiczenia formuj pochodniki z reszty znaczników, np.: *austrijack'i, usprawiedliwieńa, światowośćą* itd.

C. Skracanie przymiotników.

§. 32. Przypadkowanie.

Końcówki skracane są: **-emu, -ymi** lub **-imi (-emi)**; końcówki zaś **-ej, -ych** lub **-ich** pisuj zawsze znakiem **j** a względnie **ch** w górę (porównaj przykłady).

W zakończeniach **-ski, -cki** opuszczaj w całej odmianie **k**, a końcówki (całe lub niecałe) pisz dołem, np.: *dwors, słowac*, itd. według wzorów. Jeżeli zaś takie słowa mają być nazwiskami, a więc rzeczownikami, wtedy pisz końcówki górą.

§. 33. Stopniowanie.

Stopień wyższy pisz regularnie; tylko gdy się kończy na **-źszy** lub **-jszy**, opuszczaj **ź** a względnie **j**: *wę(ź)sz(y), mńe(j)sz(y)*.

Stopień najwyższy jest już samym zrostkiem **naj-** tak scharakteryzowany, iż dosyć jest zwykle dodać do pnia tylko ostateczne zakończenie przypadkowe, np.: *najstarszy = najstar_y*. Zaś zrostek **naj-** pisuj tylko samym znakiem **j**, a to według wygody górą lub z dołu do góry.

Zywy, żywszy, najżywszy; starego...; wążk'emu...; zabawnym...; nízka...; małéj...; śńada...; żelone...; časnych...; dźw'ęcny'm'i...; zły, gorszy, najgorszy; jadow'ity... Omownie: *uczony, w'ęcéj uczony, najw'ęcéj uczony; gorzka...*

§. 34. Znaczniki przymiotnikowe.

Tych jest tylko trzy: *publiczny, p'ekny, w'elk'i*. Odmiana, stopniowanie i tworzenie pochodników nie potrzebują już osobnego wyjaśnienia. Pochodniki: *publiczność, opublikowała; p'ekną, up'ekszem, p'ekne; w'ekszość, pow'ekszyli*.

D. Skracanie zajmków.

§. 35. Skracanie i przypadkowanie.

Dla uniknięcia wątpliwości przytaczają się nie tylko formy skracane, ale i nieskracane, np.: *czego, my, wasz*. Końcówki przypadkowe skracaj tak, jak w przymiotnikach.

E. Skracanie liczbowników.

§. 36. Skracanie i przypadkowanie.

Na jeden, tysiąc, milion są skrócenia, które się deklinują według znanych regul.

Zresztą należy się posługiwać ile możności cyframi, do których dodawaj końcówki, a mianowicie górą, jeżeli to mają być liczbowniki główne (bo te często są rzeczownikami), — zaś dołem, jeżeli porządkowe. Pochodne łatwo uformujesz, zaś na liczbowniki nieoznaczone podanych jest kilka skrótów.

§. 37. Skracanie liczb okrągłych.

Liczby okrągłe można skracać opuszczając zera, a zamieniając wartość liczbówek punktem a względnie przecinkiem, okazaléj napisanym:

400 — 4000 — 40.000 — 400.000 — 4,000.000 — 4 miljardy
skrótowe: **.4** — **4.** — **40.** — **400.** lub **,4** — **4,** — **4000,** lub **4.,**
62.400 — 0·4
62.4 — ·4

F. Skracanie czasowników.

§. 38. Imiesłowy.

Na imiesłów nierodzajowany na **-ac** jest osobny znak złożony ze znaków **a** i **e** a to w kilku wariantach, zależnych od znaku poprzedniego; w imiesłowach rodzajowanych na **-acy/a/e** należy opuszczać **c**, a końcówki **-y, -ego**.... dodawać łącznie lub niełącznie wedle okoliczności podług wzorów.

Pasąc, pasący, -ego, -emu, -ącym, -ąca, -ącej, -ąca, -ące, -ących, -ącym i; leżąc, -ący, -ącego...; wążąc, -ący, -ego itd.; gasząc, -ący, itd.; dając, -ący itd.; myjąc, -ący itd.

Rzadko używany imiesłów nierodzajowany na **ąco**, pisz najlepiej całkowicie: *leżąc, stojąc, spąc, drwąc*; w imiesłowach nierodzajowanych na **-wszy, -wszy** opuszczaj zwykle w a względnie **ł**; *gaśnawszy, oglądawszy, pasłszy, jadłszy*.

§. 39. Konjugacja.

Skracanie czasownika **być** dzieje się oznaczaniem samych zakończeń: inne szczególności pojmiesz ze wzorów, np. że **ech** (lub tylko **ch**) górą znaczy **niech**, że słowa czasów złożonych oraz zai. zwr. **się** można łączyć, gdzie się to da zgrabnie i niedwuznacznie uczynić itd. Za wzory regularnej konjugacji niechaj służą czasowniki **m'ęć, myć się**. **To się** można również łączyć.

Ćwicząc się, bierz i te formy, które w tablicy opuszczone zostały, np.: *była m była... byłom było... byłbym był...*

§. 40. Zrostki czasownikowe.

Zrostki, których jest 16, pisz tak, aby się przez nie sposób pisania samego czasownika nie zmienił, więc według okoliczności na wierszu, nad nim lub pod nim. W przykładach następujących znajdziesz dla odmiany i parę rzeczowników utworzonych z czasowników.

Wysadzę, -zuty, -szedł, -rażając; rozsui, -eszły się, -czeszemy, -w'azac; przestrzelić, -spaleł się, -szliśmy, -czytany, -rwano, -jął; obstaje, -łożysz, -m'atac, -judł się; osada, -śdżesz, -gadamy, -w'alo; uzyskany, -goda, -padł, -marł; w'sui, -śadzimy, -nośl, -lep'c; zsadzić, -estaw'ic, -żabłec, -czeszemy; zagadać, -chować, -łożyl, -jedz; nasyłać, -czytałic się, -radzono się; pospieszają, -skrom'ic, -sprowadzał, -kasały; doczekalem się, -chodzenie, -w'edz'ono, -jechałem; odstaw'ac, -dalibyśmy, -brały, -gonilibyście; podstawić, -szedł, -paliby, -daj się; nadstaw'ic, -daje, -lamalbyś był (odr. -lamalby się był); przysunąć, -stąpmy, -skoczył, -kazań, -szłobyśmy.

Oprócz wymienionych w tablicy 16 zrostków szczepolskich, wprowadzili nowi literaci jeszcze zrostek **przed-**, który składają tymczasem z trzema tylko czasownikami: **sta wić,łożyć,placić**. **Przedstaw'ic, -łożę, -placić**.

Zrostki złożone dadzą się także łączyć: *Wyprzedził, wypogodziło się, wynagradzając; rozprzedano, rozognony, rozpow'adali; przeobrażenie, poprzegradza; wydathony, unuochnić, uprzyjemnili; zwymysłał; zawyrokowali, zaprzepaścił, zostrzony, zaprzyjaźnił się; nawygadywałby, powyrębywać, porozprzeduje, ponadłomywać.*

§. 41. Znaczniki czasownikowe.

Tych jest tylko siedm', a z każdego przytacza się kilka form i pochodników, według których utworzysz z łatwością inne.

Chcieć, chcąc, -ący, chciej itd.; chcę itd.; chciałem itd.; będą chciał, będziesz chciał...; zechcę, zechce mu się, odechcało mi się, chreńce, zachcanki.

Czynić, -ąc, czyni itd.; czynic itd.; czyn, czynnie, czynienie, uczynmy.

Widzieć, -ąc, -amy; w'ądze, -isz, -i... w'ądzałem, -łoc, -i... będą w'ądzeli; odw'ądze, przyw'ądzało się, w'ądzenie, odw'ądziły, w'ądmo, w'ądlok, w'ądzalny.

Mówić, -ące; mów itd.; mów'c -isz -i...; mów'łem...; będą mów'ł itd.; wymów'enie, rozmów'icem się, namowa, rozmowny.

Robić, -ący; rób itd.; rob'ic itd.; rob'ilem... zrob'ic (wypisane, bo odrywane z wstrzymuje), zarob'ic, narob'ilem, podrob'ony, rob'enie, robota, zarobek, obro'enie.

Móc, mogąc; mogę itd.; mogłem itd.; wymogły, wymagały, pomóżcie, wspomagałem, możność, wymagań.

Musić, -sząc, -ący; muszę itd.; musiałem itd.; będą musiał...; wymuszony, zmusił, przymuszają, mus, przymusem, przymusowo.

Znaczniki czasownikowe, nie mając oznaczonego początku, więc należąc do kategorii II., wymagają odrywanego pisania zrostków, np. zrob'ę; takie składy lepiej przeto wypisywać, np. z mu śi l.

Czasowniki ze skrótów słów innych tworzą się według reguł znanych. *Wyobrazić', sposob'ę śc, usprać'e dliw'ić śc, wysłow'ić, oznaczyć, oznaczymy, czasował, uśm'ercić, cągienie, wyćiąglibyśmy, skończyłem, zakończyłem, ukształcił, ukształtował, króluje, handlował, sp'ęćczyli, początkujący, spolonizować, pracujemy, pracujemy, punktowany, ręczmy, ręczymy, zaręczylem się, urządziliśmy, znęmczyli; św'ętowali, up'ększyli, pow'ększyłem, pomniejsze, przyrównać, przyrównywać, pomnożyć, podzieliła.*

G. Skracanie nieodmiennych części mowy.

§. 42. Skracanie przysłówków.

Tworzenie przysłówków z przymiotników nieskracanych dzieje się regularnie. *Nizko, niżej, najniżej; mądrze, mądrzej, najmądrzej; ostro, ostrzej, najostrzej.*

Tworzenie przysłówków z rzeczowników i przymiotników skracanych dzieje się często zapomocą końcówek odrywanych dołem, przy czym końcowe e lub o musi być zwykle wsparte znakiem poprzedzającym. Inne drobne szczegóły z przykładów: *Naturalnie, cnotliw'e, matematyczne, rzeczownikowo**, *przym'iotowo, przym'otnikowo; prawie, zrzęcznie, najzrzęćniej, czasowo, obrazowo, duszno, duchowo, po ludzku, po niem'iecku, po polsku, publiczne, p'ęknie.* (Przysłowki najpospolitsze skracane znajdziesz w §. następnym).

§. 43. Najużywawsze partykuły.

Dla uniknięcia wątpliwości przytaczają się także partykuły nieskracane, np. a.ż. z nów. tyle....

*Aby (abym, abys, abysmy, abyscie), ażeby (ażbym...), aż (ażbym...), albo, ani, aniżeli, ale, ale i, atoli, aczkolw'ek. — Oby (obym...), obok, odkąd, odtąd, osobliw'e, osobno, oraz, odrazu, około, oprócz. — Skąd, skądinąd, skądś, skąd-bądź, stąd, stamtąd, skoro. — Zawsze, zewsząd, zaś, zaśniskąd, zaraz, zarazem, znou, znów, zaledw'e, zapewne, zajście, zewnątrz, zam'ast, zwłaszcza, zapomocą, zresztą. — Szególnie. — Żeby (żebym...) — Tak, tutaj, tedy, tamtędy, tyle, tylko, teraz, tulżeż, także, tamże, trochę. — Dokąd, dotąd, dopokąd, dopóty, dotychczas, dawno, dosyć, dop'ero, dla, dlaczego, dlatego, doprawdy, dużo. — Co, coś, cokolw'ek, codzień. — Czemu, często, częstokroć, częścią, czasem. — Cagle. — Dżis, dzisiaj. — Kiedy, k'edys, k'edykolw'ek, k'edybądź, k'edyindziej, kędy, którędy, koło. — Gdy, gdyż, gdyby, gdzie, gdzieś, gdziebądź, gdziekolw'ek, gdzieindziej. — Chyba, choć, chociaż. — Pokąd, potąd, pońekąd, potym**), przed, przelty, przedwczoraj, pojutrze, pojak'emu, potak'emu, prawda, prawdopodobnie, praw'e, przynajmniej, przećw, przećwko, podobno, przez, przy, przel, pom'imo, podług, pośrół, pońeważ, przeto, przeće, pod, podczas, podczas gdy, póty. — Bardzo, bez, bezwąt'p'enia, bynajmniej, bow'em. — Wszędy, wszęćde, wtenczas, wnet, wprzód, wraz, właśnie, wćaż, wczoraj, wkrótce, wcale, wedle, według, wprost, wprawdzie, wzwijż, wskróś, wewnątrz, wobec, względem, wśród, wzdłuż, wbrew, wszak, wreszcie. — W'ęc. — Razem. — Rzeczyw'isće. — Ldw'e, lub, lubo. — Może. — M'ędzy, m'anow'ic'e. — Natenczas, natychm'ast, natom'ast, naprzód, najprzód, następnie, nazajutrz, naprzyszłość, nad, nadto, nadzwyczaj, nadaremnie, nadewszystko, naprzeciw, naprzeciwko, naokoło, nawet. — Nie, nie (niczego, niczemu...), nigdy, negdy, negdys, nigdzie, nietylko, nietyle, niż, niżli, niżeli, niestety. — Już, jutro, jak, jako, jakto, jakkolw'ek, jednak, jednake, jednako, jednakowo, jedyńe, jeżeli, jeśli, jeszcze.*

*) Dlaczego tu zakończenie umieszczone góra? — Bo rzeczownik trzeba pisać rz i k góra, a do tego k dodane jest jeszcze łącznie -owo.

**) Po nowoliteracku *potem*, co znaczy po szczepolsku mit Śdmeiś.

H. Dopełnienia.

§. 44. Zrostki obce.

Mało zrostków obcych oplaci się skracać, a to tymbardziż, iż w §. następnym nauczysz się skracać słowa obce sposobem niepamięciowym. *Amfiteatr, -polis; interpelacyja, -wencyja; koncept, -trola, -strukcyjja, -ferencyja; subykecyjja, -ordynacyja, -wencyja, -stytut; ultramaryna, -republikanin.*

§. 45. Skracanie słów długich.

Słowa dłuższe, osobliwie obce złożone, możesz skracać niezależnie, wypisując jich początek na linię, a opuszczając środek, kładąc koniec górą. jeżeli to rzeczownik lub czasownik, — zaś dołem, jeżeli to przymiotnik lub przysłówek.

*Stworzył, rzeźb'arstwo, niebezpieczeństwo, gburowatość, łatwow'erny, ma-
cierzyńsk'i, krótkotrwały, spopularyzowane, krym'inalista, neapolitańsk'i, kosmo-
grafja, kosmopolityczny, astronomi'ja, architektura, Konstantynopol. — Abdyko-
wać, abonowana, akomoduje, aprobowałem, konfederacyja, konferencyja, kompe-
tencyja, kompensata, kompozycyja, komponował, deklinował, deklaracyja, defini-
cyja, dyferencyja, edukacyja, edukowany, wyedukował, emancypowana, ewolucyja,
rewolucyjny, ilustrowana, imatrykulacyja, metamorfoza, ostentacyjny, proponują,
pretendent, propaganda, propagował, prop'incyja, prow'izoryczne, -nie, prow'incy-
jonalne, rekomendacyja, remuneracyja, reputacyja, republika, symetryczny,
uniwersytet.*

§. 46. Łączenie słów.

Łączeniem słów skracają się również ciągi, a chociaż bywało ono już zastosowywane w osnowie poprzedniej, rekapitułuje się tu dla całości. Jest ono dowolne, najczęściej jednak dadzą się łączyć: 1. Przysłówek **nie** ze słowem następnym: *nie mam, nie lub'i, nie ruszaliśmy, nie mnie, nie tu.* 2. Wyrażenia przysłówkowe i spójnikowe według pisowni nie łączone: *od dawna, po grecku, po francuzku, z niem'iecka, po dawnemu, w sa-
mej rzeczy, zaś za zab.* 3. Krótsze przyimki ze słowem następnym: *dla bydła, u
matk'i, z Krakowa, z nim, z matęj przyczyny, na stole.* 4. Czasownik posiłkowy **być** z głównym, jeżeli łączony może pozostać nad linią; inaczej tylko wyjątkowo: *będę
pytał, będziesz pytał, będę m'ał, będą sadzone.* 5. Zajimek zwrotny **się** ze słowem poprzednim i z następnym czasownikiem posiłkowym: *pytam się, pytamy się, będę się
pytał, będziemy się pytali, pytałem się był, zdawało mu się było.*

W następnym przykładzie „*Ojciec nasz*“ połączone są także inne słowa dowolnie.

§. 47. Znaczenie podkreśleń.

W ustanawianiu znaczników i innych skróceń miało się na względzie, aby takowe ile możności nie tworzyły innych słów nieskracanych; gdyby jednak pomimo tego jakie słowo nieskrócone wyglądało, jak inne skrócone, to je podkreśl, a to ma znaczyć: czytając ściśle, jak napisane, np.: *naszego a nago, nawet a naw, polsk'i a Pol, jedna a Jena...*

Podkreślenia używać można również dla uwydatnienia nazw obcych, niezwykle nam brzmiących, aby czytającego nie narażać na przypuszczanie, że słowo może niewyraźnie napisane. Jako przykład niechaj służy początek księgi IV. z „*Pana Tadeusza*“.

Te reguły nie unieważniają jednak znaczenia zwykłego podkreślań, t. j. uwydatnienia przez to słowa lub słów tytułowych, lub w ogóle ważnych wśród tekstu; owszem, w takim znaczeniu podkreślenie powinno być nawet okazałej wykonane.

Przykład pisma skracanego niezależnie.

S ł o Ń.

Stoń jest największym zwierzęciem lądowym, dochodzi bowiem do 3½ metrów wysokości a do 4000 kilogramów wagi. Tułów jego, pozornie niezgrabny, spoczywa na krótkich nogach pniakowatych, z których przednie mają po 5 lub 4, tylne po 4 lub 3 palce, zaopatrzone w kopytka. Ogromna, na krótkiej szyji osadzona głowa, odznacza się małymi oczami, wielkimi uszami, przylegającymi do szyji i długą trąbą, dającą się

skurezać i rozciągać, która jako przedłużenie górnej wargi i nosa, mieści na końcu swoim nozdrza i wyrostek mięsisty, służący do chwytania drobniejszych przedmiotów. Obie szczęki mają z każdej strony po jednym zębie trzonowym o wielkiej powierzchni z wypukłościami poprzecznymi, który, skoro się zużyje, wypada, a jego czynność obejmuje nowy, już wcześniej po za nim wyrosły. Oprócz tych czterech wychodzą nadto z górnej szczęki dwa mniej lub więcej długie zęby postaci kłów, które dają tak zwaną kość słoniową. Żywi się trawą, liściem, różdżkami i owocami, które zrywa trąbą i podaje do pyska; wodę wciąga nozdrzami w trąbę, a następnie wlewa do gardła. Mieso jest jadalne.

Obecnie egzystują jeszcze dwa gatunki słońi: azyjatycki (także indyjskim zwany) i afrykański. Słoń azyjatycki, przebywający dziko w obu Indiach Wschodnich (t. j. przed i za Gangą), oraz na wyspach Cejlon, Sumatra, Borneo, odznacza się wysoką czaszką, w środku wkleśłym czolem; kły tylko u starych samców bywają większe, t. j. do 1½ metra długie. Kopytek mięwa u nóg przednich po 5 lub 4, u tylnych po 4. Barwa skóry jest szara, czasem niemal biała. Szczyt głowy w postawie normalnej jest najwyższym punktem ciała. Oswojony służy do jazdy, polowania, dzwigniania ciężarów, uprawy roli itd., a potrafi nawet nauczyć się sztuk rozmaitych. W Indiach za Gangą czczą słońie białe, niby istoty wyższe, noszące dusze zmarłych książy.

Słoń afrykański, wytopiony w Afryce północnej i południowej, mieszka jeszcze w środkowej. Ma on barwę skóry ciemniejszą, czoło w środku wypukłe, uszy daleko większe, zachodzące na szczyt karku, kły częściej wielkie, nawet u samiec a wyrostek trąby mniej wystający. Kopytek ma u nóg przednich po 4, u tylnych po 3. Grzbietem trzyma się zwykle wyżej niż głową. Polują nań dla kłów, które mają większą wartość, niż u tamtego. W starożytności był pospolitym na północnym wybrzeżu, gdzie go osławiano i do wojny używano.

Część III.

Pismo skracane zależnie.

A. Reguły główne.

W największej części zdań mowy czy innego tekstu dają się także słowa skracać zależnie, a miara takiego skracania zależy od sensu, od uzdolnienia stenografa, od okoliczności, czy tenże pisze dla drugich, czy dla siebie, a w ostatnim wypadku, czy pismo własne ma odczytywać zaraz, czy kiedyś później.

Dla zrozumiałości następujących paragrafów o takim zkracaniu niechaj posłużą krótkie objaśnienia z rozbioru słów.

W słowie *rozmańanie* jest **roz** zrostkiem, **maw'** pniem, **ań** narostkiem, **e** końcówką; sam pień zaś składa się ze zagłosu **m**, samogłoski pniowej **a** i z wygłosu **w'**. W słowie *żółtego* niema zrostka i narostka; zaś pień *żółt* składają się z zagłosu **ż**, samogłoski pniowej **ó** i wygłosu **łt**; końcówką jest **ego**. W słowie *uczymy* brakuje w pniu **ucz** zagłosu, samogłoską pnia jest **u**, wygłosem **cz**; końcówką **ymy**. Ostatnie głoski słowa, bez względu, czy są ściśle końcówką gramatyczną, czy nie, t. j. czy całą, czy niecałą, czy nawet więcej, niż całą, nazywamy w ogólności zakończeniem.

Skracanie polegać będzie na tym, aby z pewnych słów uwydatniać tylko części takie, któreby dozwalały domyśleć się reszty z całego sensu. Skracać tedy można słowa przez:

§. 48. Opuszczanie końcówek.

1. Skoro rzeczownik wypisany z końcówką niedwuznaczną, w określnikach jego końcówki są zbyteczne: *Czciąmy mężów zasłużonych. Żeglarze um'ją korzystać i z w'atru przeciwnego. Dzieję narodu polsk'ego*) są pouczające.*

2. Odwrotnie, jeżeli określnikiem wyrażona liczba i przypadek, zakończenia dotyczącego rzeczownika oraz innych określników doń należących mogą być opuszczone: *Wczoraj doznaliśmy w'alk'ego strachu. Odwróć od nas tę plagę. Poprawność językowa pow'inna być świętym obowiąz'ek'iem dżennikarstwa.*

*) Oznaczone samym *pol*, bo to znacznik; bez skracania zależnego trzeba by dodać jeszcze zakończenie *o* dołem.

3. Skoro przyjmiem przypadek wskazany a liczba nie jest zagadkową, możemy opuścić końcówki rzeczownika i jego określników. *Mieszkam za m'astem. Znalazłem p'énadze przed kościoł'em. Cześć od r. 1860 z wzorow'ą dźelnością dźw'igłi sę ku nowemu żyću.*

4. Podobnież końcówka 2. przyp. da się opuścić, gdy ten jest określnikiem innego rzeczownika. *Szum wodospadu słyhać z daleka. 'Masto sę przyozdob'ito na przyjće cesarza. Rzym'anie przechowywali w urnach pop'oly zmarłych.*

5. Także zwykle końcówka 6. przypadku w domociu się da opuścić. *On był żońiérzem. Miema sę być w'elk'im panem. Skaléczyłem sę nożem.*

6. Czasem i końcówka rzeczownika czasownikiem rządzonego. *Szukam pap'iru. Człow'ek często nadto ufa szczęću. Przestępc'a odsędzał już karę.*

7. Wreszcie końcówka czasownika w spos. bezokol. *Oni postanow'ili na zimną wodę dmuchać. Dobry mowca um'ie przekonywać.* Tak skracaj największą część inflitywów, bo nawet i bez zdania odgadnie się łatwo znaczenie skrótów: *kas...*, *stuk...*, *poryw...*, *glusz...*, *wał...*, *warz...*, *w'erz...*, *dław'...*, *kolys...*, *w'aż...*, *polow...* itd.

Uwaga. Opuszczanie końcówek przynosi w wypadkach 1. do 7. małą tylko korzyść a czasem i żadną, osobliwie gdy końcówką jest samogłoska, dająca się uwydatnić bez osobnego ciągu, np.: z *wzorow'ą dźelnością* — *szum wodospadu*. Większej przeto wartości będą skrócenia traktowane w §§. następnych.

§. 49. Skracanie pnia.

Skracanie pnia dzieje się na różne sposoby, a mianowicie:

1. Przez oznaczenie go samym zagłosem. Gdy ten składa się z trzech spółgłosek, można trzeciej nie uwydatnić. *Dobra książka w'ęcej warta, niż cacko. Stenograf'a wymaga ćw'iczeńa. Grab'ina jest drzewem bardzo twardym. Po błyskaw'icy następuje grzmot. Cuk'er wyrab'iany z trz'iny jest słodszy, niż z buraków.*

2. Zagłosem wspartym samogłoską pnia. *Wczoraj doznaliśmy w'elk'ego strachu. Człow'ek często nadto ufa szczęću. Oni postanow'ili na zimną wodę dmuchać. Czwo'ro dżatek mu sę chowa. Uczucie z rozumem niezawsze sę zgadza. Mój syn chodzi do trz'ej klusy. Pow'adają, że nosorożec walczy czasem ze słońem.* — Tego rodzaju skracania można używać najczęściej, albowiem uwydatnienie samogłoski zwykle nie wymagając osobnego ciągu, wiele do wyrazistości się przyczynia. Czasem wypadnie jednak dodać dla zrozumiałości zakończenie, np.: *Czwo'ro dżatek mu sę chowało.*

3. Jeżeli poprzednie oznaczenie nie wystarcza, dodaj jeszcze zagłos; gdy ten złożony, wystarczy zwykle pierwsza jego spółgłoska. Gdy zagłos pojedynczy, a narostka niema, skrócenie takie byłoby jednak tylko opuszczeniem końcówki, np.: *wodę, dmuchać.* — *Dobra książka w'ęcej warta, niż cacko. Pięć codzeń szklankę wody przed śniadaniem. Węgrzy jadają dużo słońiny wędzonej. Grab'ina jest drzewem bardzo twardym.*

4. Samogłoską pnia, którą pisz naturalnie górą; na linii zaś tylko, jeżeli się przypadkiem słowa nią zaczyna, bo zagłosu brakuje. *Najważniejszym narzędziem rolniczym jest plug. Neptun jest planetą od słońca najodleglejszą. Podaj mi rękę na znak zgody. Kochanowski był poetą. Strzeż sę, bo ten p'es kąsa. Oddam syna do rzem'osła, bo sę nie chce uczyć. Neposłuszne dżeczko wypadło przez okno.*

Najmniej nadaje się do takiego oznaczania samogłoski pnia znak *a*; dlaczego? Formy czasownikowe: *może, może, mogą* — *muszę, musi, muszą* lepiej jest w pewnych razach pisywać samym *o* a względnie *u* górą, aniżeli skracać według §. 42, np.: *Chciałem iść z tobą, ale nie mogę. Podwładni muszą sę stosować do woli przełożonych.*

5. Samogłoską pnia z wygłosem *a* w razie potrzeby i końcówką. *Najważniejszym narzędziem rolniczym jest plug. Grzmot p'orunu obudził mnie ze snu. Żebrak prosił o kawalek chleba. Uderzył sę w czoto, aż mu guz nabęgl.*

6. Samym wyglosem lub z końcówką. *Dalbym pół majątku za kropkę wody. Dłuższej nocy w'atr obalił topole. Zbytne światło szkodzi oczom. Rozsiewano fałszywe w'e'sci o śm'erci króla. Za panowania Zygmunta Augusta Polska stała na szczyt'e potęgi i sławy.*

§. 50. Opuszczanie pnia.

Wiele słów w zdaniach da się pisać i bez pnia, a to najczęściej, jeżeli posiadają zrostek, a więc :

1. Samym zrostkiem, lub zrostkami: *Mądry mów'i, aż głupi przestanie. Tak zrostkiem, że się cały przebrać muszę. Nająłem przewodnika, aby nas po m'eście poprowadzał. Jużemy poprzeczywali wszystkie książki, jak'e tylko w domu posiadamy. Tyleś gratów ponarozstaw'ał, że ani przejść nie można.* Czasem wypadnie dodać końcówkę górą: *Fałszywe w'e'sci rozsiewali, rozsiewano.*

2. Narostkiem samym lub z końcówką, naturalnie górą; jeżeli są dwa narostki, można pierwszy zwykle ignorować. *Wysłano gońca z poeśzną now'ina. Moje im'ę jest Jan Chrz'iciel, a mego kuzyna Jan Ewang'elista. Boli m'ie często głowa, poradę się lekarza *).* *Kto jest właścicielem tego domu? Pewen budowniczy, który go sob'e sam wystawił, lecz którego nazw'isko zapomniałem.*

3. Zrostkiem i narostkiem, często z końcówką. *Krzywdą wywołuje oburzenie. Poblazliwy o'ciec wydał ponownie dużo na oporz'edzenie syna. Mój brat jest urzędnik'em kolejowym. Rozmaji'e okoliczności wpłynęły na nasz wyjazd z kraju rodzinnego.*

4. Samą końcówką a to najczęściej czasownikową. *Nedawno była mgła, a teraz słońce świeci. Wstawajcie, bo już koguty p'eją. Og'eń się już dawno pali. W roślinności don'inuje kolor żelony. Kujcie żelazo, pók'i gorące.*

§. 51. Skracanie mieszane.

To zależy na tym, że się słowo wyrazi częścią pnia według §. 48 i jeszcze według okoliczności zrostkiem (którego, gdy jest, nigdy nie opuszczaj), czy narostkiem z końcówką lub bez niej.

Upom'inałem go już trzy razy bezskutecznie. Nie jedź t'ędy, bo jeszcze człek karku nakre'ci. Pracuj i oszczędzaj, a dorobisz się majątku. P'es m'ie w nogę ukąsił. Kto rozw'ąże tę zagadkę? Jego podanie o posadę zostało odrzucone. Z małym zaw'iątk'em na plecach, z kilkoma złotówkami w k'eszeni i z bólem w sercu opuściłem dom rodzinny.

§. 52. Skracanie nieprawidłowe.

Skrócenie jest nieprawidłowe, gdy nie podpada pod reguły powyższe, więc gdy słowo oznaczy się początkiem i końcem łącznie lub innym sposobem nieregularnym albo się nawet kilka znaków ze słów rozmajitych połączy. W części II. skróciliśmy tak słowa: obraz, Chrystus, spraw'edliwość....; w §. 55. skrócimy podobnymże sposobem: koścót, m'ini'ster, Śedm'ogród (7 gród), porządek d'żenny, w'ara nalżeja i m'ilość....

§. 53. Skracanie słów obcych.

Skracanie słów obcych, osobliwie złożonych, nie podlega trudności; zwykle wystarcza zrostek sam lub z początkiem pnia.

Otrzymałem dobre klasy z matematyk'i i fizyk'i, gorsze z języków klasycznych. Obrońca wystąpił z argumentam'i przekonującymi. Mój brat gra na kilku instrumentach. Względem dalszego postępowania zasiągnęłem informacyje u przełożonego. Działalem nie samowolnie, ale według instrukcyji z góry m'ie

*) Narostkiem jest tu wprawdzie nie samo rz, ale urz, lecz wypisanie tego poprzedniego a kosztowałoby tyle czasu, co i z zagłosem pnia karz; jestto więc przykład uwydatnienia części narostka z końcówką.

przepisanéj. Kto się w pierwszej instancji czuje pokrzywdzonym, może rekurrować do wyższej. Za treść gazety odpowiedzialnym jest redaktor. W r. 1789 podzielono Francję na departamenty. Ta maszyna jest skonstruowana według nowej metody. Dla dyskusji nad wnoskiem deputowanego N. wybrano komisyję, złożoną z pięciu członków. Austria stała się państwem konstytucyjnym w r. 1860. Król Jan Olbracht, tknięty apopleksją, umarł w Toruniu 1501 r. Cała twoja argumentacja polega na mylnych podstawach. Jego broszura została rozprzedana w kilku tysiącach egzemplarzy.

§. 54. Konkluzja.

Z reguł skracania zależnego wypływa, że:

1. Jedno skrócenie rozmaite znaczenie w różnych zdaniach mieć może; np. *ura* może znaczyć według sensu: *natura, faktura, fraktura, broszura, politura, literatura, architektura*

2. Jedno słowo da się skracać zwykle na parę sposobów, np.: *architektura* = *architek^{ra}, archi^{ra}, ar^{ura}, ar^{ra}, ura*, a to według okoliczności wspomnianych na wstępie części III.

3. W zdaniu można skracać zależnie te lub owe słowa, rzadko jednak wszystkie. *Na budowę kolei potrzebna jest koncesyja.* (Skracania zależne, np. *jest*, nie wchodzi tu w rachunek).

B. Dopełnienia.

§. 55. Wzory skróceń dowolnych.

Dosłowne oddanie mowy ułatwisz sobie ustanowieniem naprzód skróceń do przedmiotu, o jakim mowca prawić będzie. Tak np. do kazań, jako pierwszych ćwiczeń praktycznych, nadałyby się, prócz znanych skróceń stałych (na słowa: obraz, słowo, święty, śmierć, ziemia, duch, dusza, człowiek, koniec, królestwo, Chrystus, prawo, Bóg, ludzie, Jezus . . .) jeszcze wiele niestających na słowa, które sobie z katechizmu wybrać możesz, np.: *anioł, apostoł, ewang'elija, odkup'iciel, oltarz, zbaw'enie, zbaw'iciel, zmartwychwstańe, żywot w'eczny, Trójca przernajświ'otsza, Duch ś., kośćość, komuni'ja, krzyż, grzech, chrzest, chrześcijanin, pap'ież, przykazanie, wszechmocny, w'ara nadzēja i m'liwość, łaska, niebo, nieb'osa*

Ważniejsze są skrócenia do mowy politycznej; tu nadadzą się na słowa następujące:

Ażyjo, akadem'ija, akcyja, apelacyja, artykuł, arm'ija. Ekonom'ija, egzekucyja, em'isyja. Instrukcyja, instancyja, instytucyja, interes, interpelacyja. Ośw'ata, ojezyzna, operacyja, opozycyja, obligacyja, organizacyja. Ustawa, udział, uchwała, urzędnik, uniwersytet. Sejm, subskrypcyja, subwencyja, statut, stowarzyszenie, spraw'edliwość, sprawozdanie. Zasada, Zjednoczone stany. Sztuka, szlachta. Sedm'ogród. Technika, towarzystwo. Deputowany, deficyt, delegacyja, departement, debata, dyskusyja, dynastyja, dokument, dochód, dualizm, droga żelazna. Centrum, -alny. Członek. Kap'itał, kom'isyja, konsekwencyja, konserwatyzm, konstytucyja, koncesyja, Kongresówka, korespondencyja, korona, kurs, kredyt. Gimnazyjum, g'eneracyja, gm'ina. Charakter. Parlament, petycyja, poseł, podatek, porządek dżenny, praktyka, prezes, prezydent, protest, proces, protokół, projekt, przedsięb'orstwo, przedm'ot. Bank, bezpieczeństwo, budżet, brawo. Federacyja, f'izof'ija, fundusz. Warszawa, Węgry, wydział, wybór, wyjątek, wolność, wojna, wojsko, wnosek. W'ększość. Rada państwa, rajchsrat, reskrypt, rezerwa, redakcyja, rekurs, referat, reforma, relig'ija, rozprawa. Rzeczpospolita. Mag'istrat, mandat, manipulacyja, marszałek, monarcha, monopol. M'iniister (m'. spraw wewnętrznych, m'. spraw zagranicznych, m'. wojny, m'. obrony krajowej, m'. ośw'ęcenia, m'. wyznań i ośw'ęcenia, m'. handlu), m'iniisterstwo, m'iniistryjum. Jenerat.

§. 56. Uwagi dotyczące się praktyki.

Wyraz główny (tytułowy), powtarzający się w toku mowy, wypisz tylko raz lub dwa razy, później naznaczaj go znacznikiem powtarzania powszechnie znanym „; w wykładzie więc o żelazie, znaczylby ten znaczek ż e l a z o. Jeżeli takie pojęcie tytułowe składa się z paru słów, np. w y p r a w y p o d b i e g u n o w e, naznaczaj je znakiem „„.

W osnowie takiego wykładu mogą się także inne słowa w pewnych ustępach powtarzać, np. w wykładzie o żelazie pożytek, o wyprawach podbiegunowych Franklin; takowe wypiszesz również tylko raz, a później tylko jednym lub dwoma znakami początkowymi.

Zresztą możesz według uznania w wypadku pierwszym użyć sposobu drugiego, a w drugim pierwszego.

... *Nieboszczyk nie walczył wprawdzie orężem kruszcowym, ale walczył orężem słowa wymownego, orężem pióra doborowego, orężem przekonania głębokiego, orężem wytrwałości żelaznej, orężem żmudnej i niezmordowanej pracy.*

Tytuły znane osób naznaczaj tylko okazalym wykrzyknikiem, podobnie tytuły w listach. *Kochany Przyjacielu! Wiem, iż nie opływasz w dostatkach, lecz ufam, iż w mym wyjątkowym położeniu nie odmówisz mi pomocy. — Mam honor zaprosić W^{go}. Pana na wieczorek muzyczny, odbyć się mający dnia 26. marca. — Tak tedy sądzę, że Szanowne Zgromadzenie zgodzi się na mój wniosek wystosowania adresu dziękczynnego do Najjaśniejszego Monarchy.*

Dalsze słowa w przysłowiach znanych lub w ogóle w tekście ci znanym naznaczaj tylko kręską długą. *Z jakim kto przestaje, takim się sam staje. — Mądry Polak po szkodzi.*

Podobnie uczyni i z tekstem przez mowcę czytany, jeżeli sądzisz, że ci dostępnym będzie.

Jeżeli mowcy nastarczyć nie możesz, to opuszczaj na razie słowa mniej ważne, zachowując miejsce na takowe. Nie zwlekając przekładu stenogramu na pismo zycząnie, potrafisz część takich słów z pamięci powstawić.

... *Przeciwności w życiu, czasem i zapoznanie nie zrażały go. Znosił je z chrześcijańską cierpliwością i kroczył dalej na wytkniętej sobie drodze uczciwej i pożytecznej pracy. Nie doczekał się wprawdzie ostatecznego owocu ziarna rzuconego przed blisko 40 laty na niwę ojczystą, ale zostawił nam wzór obywatela prawego i pracowitego. Oby wzór ten przyswiślał nam wszystkim, tak młodej jak i starszej generacji, obyśmy w życiu tym tak jasnym i przezroczystym znaleźć zechcieli zachęć do równie zacnego działania.*

W stenogramach zachowanie interpunkcji jest dla zrozumiałości potrzebne, dlatego w tym nie bądź bardzo oszczędnym. Po przejściu całej nauki i powtórzeniu części II. przepisz dla ćwiczenia ustępy powieściowe, potem dziennikarskie; później każ sobie takowe dyktować. Doszedłszy do 70 słów na minutę, próbuj stenografować mowę wolniejszą, np. kazanie, nie zrażając się początkowym niepowodzeniem; przy wytrwałości i zręczności można dojść do 140 słów na minutę i więcej.

Przykłady pisma skrącanego zależnie.

Pierwszy ustęp pod tytułem „Słowność“ jest tensam, co na końcu części I., aby unaocznić różnicę pisma skrącanego i nieskrącanego.

Drugi ustęp jest wyjątkiem z mowy prof. Milewskiego, mianej na zgromadzeniu przedwyborczym dnia 24. kwietnia 1892.

Spomiędzy spraw ekonomicznych, stojących na porządku dziennym przyszłych obrad parlamentu, wysuwają się swym znaczeniem na pierwszy plan dwie nader doniosłe reformy, a mianowicie reforma waluty oraz reforma podatków. W sprawie waluty pisywałem i mówiłem od tylu lat, że odnośnie zapatrywania me są zapewne znane temu szczupłemu kółku ludzi, którzy się tą trudną kwestyją zajmowali. Ale choć u nas względnie małe jest zainteresowanie się naukowe sprawą waluty, to nie mniej muszę tu zaznaczyć, że jestto jedna z najdonioślejszych, ale i najgroźniejszych, bo nader trudnych reform; trudność jej wynika z istoty przedmiotu, a potęguje ją walka interesów, jaka tu się toczy. Producent pragnie, aby wiele pieniędzy za swój towar otrzymał; konsument pragnie, aby za swój pieniądz otrzymał wiele towaru. Różnica ta interesów występuje tym silniej, jeżeli zwazymy, że dziś produkcya w znacznej mierze pracuje pożyczonym kapitałem, że stąd od każdoczesnej wartości pieniądza zależy istotny ciężar długów, że każda zmiana tej wartości pieniądza wywołuje zmianę w stosunkach dochodowych i majątkowych dłużników i wierzycieli. Pieniądz jest nie tylko środkiem obrotu, on jest dalej miarą wartości, miarą zobowiązań; im więcej w społeczeństwie rozwija się kredyt, im więcej zawiera się umów długoterminowych, tym więcej niepożądaną dla społeczeństwa jest każda zmiana wartości pieniądza. Na zmianie tej wartości zawsze zyskuje jakaś warstwa, ale zysk to nieuprawniony, nie samoistny, płynie on z kieszeni i krzywdy warstwy innej, a rzeczą polityki monetarnej jest właśnie takim zyskom i takim krzywdom zapobiedz.

Austria już od dawnych lat nie ma swej waluty w porządku, to też z chwilą, gdy uchylono deficyt, począł myśleć i rząd i liczne koła w społeczeństwie o podjęciu reformy waluty. Sprawę tę uważano za tak trudną, że przed wniesieniem jej do rady państwa powołały oba rządy w ciągu marca b. r. fachowe ankiety celem wysłuchania opiniji znawców o najważniejszych punktach tej sprawy. Zasiadając w tej ankiecie, starałem się zająć stanowisko zgodne ze sprawiedliwością, — bo to najważniejszy interes kraju i państwa — starałem się godnie imię nauki polskiej reprezentować. Jak się wywiązałem z tego zadania, nie moja tu rzeczą oceniać; rząd wydał stenogramy przemówień, a obecnie pp. Zgórski, Pilat i ja zamierzamy wspólnie wydać głosy nasze w polskim tłumaczeniu stenogramów, tam więc odsyłam po dokładniejsze informacje o stanowisku, jakie zająłem w ankiecie monetarnej...

Cześć I. Pismo nieskracane.

A. Znaki.

§. 1. Hertzaltry.

Znaki samogłoskowe: a e e i i y, o ~ o ~ o ~ u

Spółgłoskowe: t l d e k i (l) g e (r) ch s k s p l b c f l w c

s o o z o o c f d p

x z z z c s d i s

ś z z z i s d i s k i l g r p i l b i f l w c

r r r t l m m n n j. Konic. ow

§. 2. Umagi o znakach. Wysokie: J P P U U U U U (pięćstopniowe)

Przednie: / 0 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 \ (jednostopniowe)

Niskie: / 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 \ (pięćstopniowe)

B. Wyrażanie samogłosek.

§. 3. Zasady ogólne. Nam ci duxio do powiedzenia ~ e e e

Już parę razy upomniałem ci o to żebyś w ~ l. l. l.

Dzieci zebrały żółta w lesie i w polu e z w z c z i c l.

§. 4. Wyrażanie a. w y u u u e; o e o p a x b l

e b o p o s o l e u r o l l u o l o u l u l u ~ s u e.

§. 5. Wyrażanie e. t l e z z z z z l l e s h s s z z

l u l o l u l o o t r l l s u t u e z z.

§. 6. Wyrażanie i. o t a u b u z z s s l s e u s t e

l s e y u r s s l e l l z z e u s t s t s t

§. 7. Wyrażanie i. r r s s t r r w w s b r l p d o

~ p; d o p l l e r o ~ m m; ij): v p v v v.

§. 8. Wyrażanie y. o (r) o (s) u b z l b o b p z o

l l u b (b) o (r) o (s) o l l d o s s j ~ ~ ~ ~ ~.

§. 9. Wyrażanie o. s o o, x o o s o z z z o z z o z

t o l d o e w l d o e c r o d d o s s i o l s d o s k o l g o z

choŁ, hoŁ pol boŁ pol boŁ foŁ woŁ foŁ woŁ roŁ
 roŁ toŁ toŁ e moŁ moŁ moŁ noŁ ^{noŁ} joŁ s. ŁpŁj.
 wy se zn. następnym: oŁ o oŁ o oŁ o oŁ o oŁ o oŁ o
 oŁ o oŁ o e oŁ oŁ oŁ, oŁ oŁ, e oŁ oŁ e oŁ e
 k oŁ oŁ oŁ, oŁ oŁ, oŁ oŁ oŁ oŁ oŁ oŁ oŁ oŁ
 oŁ oŁ oŁ oŁ oŁ oŁ oŁ oŁ oŁ oŁ oŁ oŁ
 oŁ oŁ oŁ oŁ oŁ oŁ oŁ oŁ oŁ oŁ oŁ oŁ
 oŁ oŁ oŁ oŁ oŁ oŁ oŁ oŁ oŁ oŁ oŁ oŁ
 oŁ oŁ oŁ oŁ oŁ oŁ oŁ oŁ oŁ oŁ oŁ oŁ

§.10. Wyrażenie g. SŁŁ SŁŁ SŁŁ SŁŁ SŁŁ SŁŁ
 jaŁ jŁ, yjaŁ - yjaŁ TŁ - eŁ eŁ oŁ oŁ, eŁ yŁ oŁ oŁ
 oŁ oŁ oŁ oŁ oŁ oŁ oŁ oŁ oŁ oŁ oŁ oŁ
 oŁ oŁ oŁ oŁ oŁ oŁ oŁ oŁ oŁ oŁ oŁ oŁ
 oŁ oŁ oŁ oŁ oŁ oŁ oŁ oŁ oŁ oŁ oŁ oŁ
 oŁ oŁ oŁ oŁ oŁ oŁ oŁ oŁ oŁ oŁ oŁ oŁ

§.11. Wyrażenie u. Ł Ł Ł Ł Ł Ł Ł Ł Ł Ł
 Ł Ł Ł Ł Ł Ł Ł Ł Ł Ł Ł Ł Ł Ł Ł Ł
 Ł Ł Ł Ł Ł Ł Ł Ł Ł Ł Ł Ł Ł Ł Ł Ł

§.12. Wyrażenie ł, ń. Odróżnij ł Ł Ł Ł Ł Ł Ł Ł Ł Ł Ł
 Ł Ł Ł Ł Ł Ł Ł Ł Ł Ł Ł Ł Ł Ł Ł Ł
 Ł Ł Ł Ł Ł Ł Ł Ł Ł Ł Ł Ł Ł Ł Ł Ł
 Ł Ł Ł Ł Ł Ł Ł Ł Ł Ł Ł Ł Ł Ł Ł Ł

§.13. Dwie samogłoski. oŁ oŁ eŁ oŁ oŁ oŁ oŁ oŁ oŁ
 oŁ oŁ oŁ oŁ oŁ oŁ oŁ oŁ oŁ oŁ oŁ oŁ
 oŁ oŁ oŁ oŁ oŁ oŁ oŁ oŁ oŁ oŁ oŁ oŁ

C. Kombinacje spółgłosek.

- §.14. Reguły ogólne. 1) Złew: st a + l = Ł, stan Ł; tr Ł + ł = Ł, tran Ł.
 2) Potężenie bezpośrednie: xd a + e = x, każdy ł oŁ; rŁ + ł = Ł, orŁ Ł.
 3) Przystawienie: rb Ł + ł = Ł, farba Ł; rŁ + ł = Ł, karpa Ł.
 4) Przekręślenie: km Ł + ł = Ł, kmotr Ł Ł; gn Ł + ł = Ł, gnuz Ł.
 5) Wpisanie: st Ł + ł = Ł Ł, ston Ł; nd Ł + ł = Ł, winda Ł Ł.
 6) Ł. podstawienie: dn Ł + ł = Ł, dnów Ł; pch Ł + ł = Ł, pchta Ł.

zumiaty e; pańskim l, panowym l; niezwyście e,
 niezwyście e; rozumne e, rozumnie e. - Kateg. II: cześć
 s, cześci s, cześcia s, cześciony s = s, cześcioność s = s, cześcio-
 wo s; Bóg s, boży s. - Kateg. III: obraz e, -om e, -owym e

§. 27. Skrócenia naśladowane. Itd. k. itr. k. k. k. k. k. k. k.

w r. e. t. r. l. t. m. l. z. m. e. c. k. k. r. kat. u. gr. kat. u.
 prawość k, proś b. P. dobr. le. s. z = z, bar. u. kr. s. k. s.
 kdz (kwiad) k do ex prof. b. dyr. o: ... Art. d. Józ. k. Tom.
 l. ... Hiszp. A. Afr. s, Amer. u. ...; stycz. itd: e. - - s
 - s + 2 s b s +; niedk. itd: s l e z k. l e. - Odmiary i
 pochodniki: u u; s s s; b s s; l s; e e; b b;
 e' e' e; u' u'; k k; e e; e e; l l;
 z z, s s, s s, a.

§. 28. Znaki niestereograficzne. =, =, =, = (s), + (s) - s,

x l, x, =, e, o, o, o, l, l, Δ, e, m, m, sm, p, p, m, x
 x x.

Przykłady na skrócenia ogólne. lant - lant - lant
 e e + 4 = e e z i e e - e e. d p k f e y - e e e.
 cat x, e b l. zery, s e w, l z e r t) z l e l b l. l m g l
 e O. e e ? s s e e. - s s s s s s.

B. Skracanie rzeczowników.

§. 29. Przyprawkowanie. -owi-, odzwane tylko', -ów-, -ami u.

Tan itd. l. k. k. k. k. k.; k. k. k. k. k. k. | Siofija...
 Pan... k. k. k. k. k.; k. k. k. k. k. k. | ...
 Ucho... J J J L; ucha... J J L J J; uszy... J J J J J.
 Rola... u u u u; u u u u u.
 Artyja... u u u u y; u u u u u.

§. 30. Skracanie narostków. -ośd: e i = e i, e i e i

e e = e e, k s, e e = e e, k s, e e = e e. - stro: e e. e e e e

D. Skracanie zaimków.

§. 35. Skraćanie i przypadkowanie. Pytajne: kto, kogo itd. $\text{L} \text{L} \text{L} \text{L} \text{L}$; co... $\text{L} \text{L} \text{L} \text{L}$; czyj $\text{L} \text{L} \text{L} \text{L}$, -a $\text{L} \text{L} \text{L} \text{L}$, -e $\text{L} \text{L} \text{L} \text{L}$; który $\text{L} \text{L} \text{L} \text{L}$, -a $\text{L} \text{L} \text{L} \text{L}$, -e $\text{L} \text{L} \text{L} \text{L}$; jaki $\text{L} \text{L} \text{L} \text{L}$, -a $\text{L} \text{L} \text{L} \text{L}$, -e $\text{L} \text{L} \text{L} \text{L}$; jacy $\text{L} \text{L} \text{L} \text{L}$; jakomy $\text{L} \text{L} \text{L} \text{L}$. Osobiste: Ja $\text{L} \text{L} \text{L} \text{L}$, my $\text{L} \text{L} \text{L} \text{L}$; ty $\text{L} \text{L} \text{L} \text{L}$, ci $\text{L} \text{L}$; wy $\text{L} \text{L} \text{L} \text{L}$; on $\text{L} \text{L} \text{L}$, go $\text{L} \text{L}$, mu $\text{L} \text{L}$, jego $\text{L} \text{L} \text{L} \text{L}$; ona $\text{L} \text{L} \text{L}$, jej $\text{L} \text{L}$, owo $\text{L} \text{L}$, o nich $\text{L} \text{L} \text{L}$, one $\text{L} \text{L}$; siebie $\text{L} \text{L} \text{L} \text{L}$ i sobę $\text{L} \text{L} \text{L} \text{L}$. Dzierżawne: mój $\text{L} \text{L} \text{L} \text{L}$; męgo $\text{L} \text{L} \text{L} \text{L}$; moja $\text{L} \text{L} \text{L} \text{L}$; mój $\text{L} \text{L} \text{L}$; moje $\text{L} \text{L} \text{L} \text{L}$; me $\text{L} \text{L}$; podobnie: twój -a -e $\text{L} \text{L} \text{L} \text{L}$, swój -a -e $\text{L} \text{L} \text{L} \text{L}$; nasz $\text{L} \text{L} \text{L} \text{L}$, nas $\text{L} \text{L}$, was $\text{L} \text{L}$, wasze $\text{L} \text{L} \text{L}$, nasi $\text{L} \text{L}$; wasz -a -e $\text{L} \text{L} \text{L} \text{L}$... jich L . Wskazujące: ten $\text{L} \text{L} \text{L}$, tamten $\text{L} \text{L} \text{L} \text{L}$, taki -a -e $\text{L} \text{L} \text{L}$; ów $\text{L} \text{L} \text{L}$, ówa $\text{L} \text{L} \text{L}$, ówe $\text{L} \text{L} \text{L}$; samo -e $\text{L} \text{L}$, -a -e $\text{L} \text{L} \text{L}$, -e $\text{L} \text{L}$, -e $\text{L} \text{L} \text{L}$; to samo $\text{L} \text{L} \text{L} \text{L}$, to $\text{L} \text{L}$, to samo $\text{L} \text{L} \text{L} \text{L}$, cisami L . Nieo. krótkie: wszystek -a -o $\text{L} \text{L} \text{L} \text{L}$; ktoś $\text{L} \text{L} \text{L} \text{L}$, coś $\text{L} \text{L} \text{L} \text{L}$; każdy $\text{L} \text{L} \text{L} \text{L}$; żaden $\text{L} \text{L} \text{L}$; nikt $\text{L} \text{L} \text{L} \text{L}$ (nie $\text{L} \text{L} \text{L} \text{L}$); ktośkolwiek $\text{L} \text{L} \text{L} \text{L}$; podobnie: $\text{L} \text{L}$, $\text{L} \text{L}$, $\text{L} \text{L}$, $\text{L} \text{L}$, $\text{L} \text{L}$, $\text{L} \text{L}$. Przyłączenia -z: ktoś $\text{L} \text{L} \text{L} \text{L}$, coś $\text{L} \text{L}$, który $\text{L} \text{L}$.

E. Skracanie liczbowników.

§. 36. Skraćanie i przypadkowanie. Jedem $\text{L} \text{L} \text{L} \text{L}$, $\text{L} \text{L} \text{L}$, L , $\text{L} \text{L} \text{L}$; tysiąc $\text{L} \text{L} \text{L} \text{L} \text{L}$, $\text{L} \text{L} \text{L} \text{L} \text{L}$; milion $\text{L} \text{L} \text{L} \text{L}$...; dwu $\text{L} \text{L}$ $\text{L} \text{L}$ itd.; drugi $\text{L} \text{L}$, $\text{L} \text{L}$, $\text{L} \text{L}$, $\text{L} \text{L}$; jeden raz L , 2, 3, 6...; króć L : $\text{L} \text{L}$ $\text{L} \text{L}$ $\text{L} \text{L}$, dwukrotne $\text{L} \text{L}$; pojedynczy $\text{L} \text{L}$, $\text{L} \text{L}$, $\text{L} \text{L}$; troje $\text{L} \text{L}$ $\text{L} \text{L}$; jednostka L , L ; milioner L ; kilka $\text{L} \text{L}$, -naście $\text{L} \text{L}$, $\text{L} \text{L}$, $\text{L} \text{L}$, ostatni L .

§. 37. Skraćanie liczb okrągłych. (Przykłady w tekście).

1. 10. 1860. 2. 10. 1860. 3. 10. 1860. 4. 10. 1860. 5. 10. 1860. 6. 10. 1860. 7. 10. 1860. 8. 10. 1860. 9. 10. 1860. 10. 10. 1860.

Przykład pisma skrzanego niezależnie.

1. 10. 1860. 2. 10. 1860. 3. 10. 1860. 4. 10. 1860. 5. 10. 1860. 6. 10. 1860. 7. 10. 1860. 8. 10. 1860. 9. 10. 1860. 10. 10. 1860.

1. 10. 1860. 2. 10. 1860. 3. 10. 1860. 4. 10. 1860. 5. 10. 1860. 6. 10. 1860. 7. 10. 1860. 8. 10. 1860. 9. 10. 1860. 10. 10. 1860.

Część III. Pismo skrzanego zależnie.

A. Reguty główne.

- §. 48. Opuszczanie końcówek. 1) ... 2) ... 3) ... 4) ... 5) ... 6) ... 7) ...

§.49. Skrocanie prica 1) ex 3 + 4² h. ... 2) ... 3) ... 4) ... 5) ... 6) ...

§.50. Opuszczenie prica 1) ... 2) ... 3) ... 4) ...

§.51. Skrocanie mieszanne ...

§.52. Skrocanie nieprawidlowe ...

§.53. Skrocanie stworobocych ...

§.54. Konkluzja ...

Do. H. r. o., v. r. u. p. e. 24/4 92.

a d z p l e p r e h o g e a - 1, h 2 e r o c, v
 i n t e. c d a t u, t y, r e a t h - d e a t d y
 z y, v l e l l e. s o r - l o s, d u, l e - z l
 o, s l e e y t o, u a l t; l y o l o l o, u l t y e t,
 l b t. t e h v a t e s l a; v e h, v e s t i c a l e. z l e n d
 t y, u o, r p o y - l z u, r e e l e t o a t r o l l e z y, r
 u e o d a t a o n e l e y, i p l y, i t. l l o b o t h, u d e n
 u, n e; v e e u t t, v o w - e h y, b r u o. e u l l e
 o a t. n o d a r z y, e, a c z, e l, u n p, k a e d, u l
 u l l o t p o, t p q. - e s e a n d e u l e, l p o, l z t y,
 l y - z i, s e c u p t a. d l t o p l, z e e v e u l l e
 u o f - n. o. l l e t y o c t p l d. o. o u l u n g o f
 h z e a d y, - u l d o r t i t, - l u n g e h - u l t. i o d e u l e,
 y l t; u d e t y, u l t y z, l i s e m e n d e z - u l
 l e, l e t o l e z t u h, i y e u u l h.

Bez poxchitadu drukovaregi:

t e l. r e l e c e l y d l, e s o t. h u 30, v e h e o t p
 d. e e t o, u l l e s o, l o r p e r. i: i n o u a z l e n e p;
 l u r a p l o, o i, p l, u o l h p s, i d z a n, l a e s o n, f;
 l y e l e y, z. p i p a t u l - s l e. e a n d z o t y, v e e
 s t l e, u e s o t o, v l e o n o t e. e l e d e n e l y, i t: e l
 p r, e l d e l, l e d e. l o r, r o s e l, l o - p. l o z y, l y
 e l y, y, z o c s 10 t o e. l y z... + - z d, a z n.
 u a d o n z y, l i z i n o u a. i z l e o t e l e e e o n e e r
 z o y e l l, e l e s z y, p l e e l y, u y o l, 3, 10 t o. z y t. e y p s
 e l y, u o l e o t o: y z, y, u d z, u r. z y o u e o: m m. u d
 s, l e. 3 t y d: m m. u d z, 1000 t o.

Oznajmienie.

To nowe wydanie tablic z r. 1894, spowo dorwane przez tu i owdzie nieczyste odciski poprzedniego, zawiera także mate udoskonalenia, a mianowicie.

- 1) Znak $\{$ użytym jest częściej w miejsce $\{$, osobliwie na końcu słow, także czasem przed ll .
- 2) Na początku ustanawia się znak $\{$, z którego powstaje nowy $\{$ (podobnie z $\}$, forte $\}$).
- 3) Pisanie wyjątkowe $zn. w$ z dotu do góry unieważnia się, a ściślejsze połączenie ze $zn.$ następnym spółgłoskowym wyrazi się często pochylnością, np. wn $\&$ a wen $\&$.
- 4) Zrostek i przyimek pod pisanym jest obecnie $zn.$ $\&$ pod włoskiem; zrostek pisze się od dotu do góry, np. $\&$. (W S. 2. tekstu trzeba pisać w ustępie trzecim w poprawić na $\&$)
- 5) Zrostek i przyimek przed wyraża się samym $\&$.

Cena samych tych tablic dla chcących zmienić poprzednie na nowe 15c.

Dziękuję też autorowi.

Kritisches Lesezeichen über *Friedmanns* *Tyffan* für *Hans*
gratias 15c.

Pracownia uchowalona a wymowa rodzima 24c.

Autografował Suchecki. Odcisnięto w zakładce pod firmą R. v. Waldheim w Wiedniu.

Biblioteka UJK Kielce

UJK

0522757